

Temeljem članka 19. točke 2. Statuta Grada Osijeka (Službeni glasnik Grada Osijeka br. 6/01., 3/03., 1A/05., 8/05., 2/09., 9/09., 13/09., 9/13. i 11/13.-pročišćeni tekst) Gradsko vijeće Grada Osijeka na 14. sjednici održanoj 12. veljače 2015., donijelo je

Z A K L J U Č A K

o donošenju studije „Strategija razvoja Grada Osijeka od industrijskog do inteligentnog grada 2014.-2020.“

I.

Gradsko vijeće Grada Osijeka donosi studiju „Strategija razvoja Grada Osijeka od industrijskog do inteligentnog grada 2014 – 2020.“
Strategija iz točke I. prilaže se ovom zaključku.

II.

Ovaj zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Klasa: 302-01/14-01/22
Urbroj: 2158/01-01-15-15
Osijek, 12. veljače 2015.

Predsjednik
Gradskoga vijeća
Anto Đapić, dipl.iur., v.r.

Temeljem članka 19. točke 2. Statuta Grada Osijeka (Službeni glasnik Grada Osijeka br. 6/01., 3/03., 1A/05., 8/05., 2/09., 9/09., 13/09., 9/13. i 11/13.-pročišćeni tekst) Gradsko vijeće Grada Osijeka na 14. sjednici održanoj 12. veljače 2015., donijelo je

STUDIJU „STRETEGIJA RAZVOJA GRADA OSIJEKA OD INDUSTRIJSKOG DO INTELIGENTNOG GRADA 2014 – 2020“

Strategija razvoja Grada Osijeka

Od industrijskog do inteligentnog grada
2014-2020

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku

Osijek, travanj-rujan 2014.

Ekspertni tim

Slavica Singer, voditeljica tima, singer@efos.hr

Sunčica Oberman Peterka

Anamarija Delić

Julia Perić

Kornelija Mlinarević

Nataša Šarlija

Tehnička obrada:

Oto Wilhelm

Organiziranje anketiranja i unos podataka:

Darija Đukić

Zahvaljujemo na suradnji u davanju podataka i tumačenja Sibili Jović, Hrvoju Žabarović, Ljiljani Belajdžić, Srećku Kukić, Ljerki Hedl i Romanu Krstić iz gradske uprave Grada Osijeka, Korneli Miling, Hrvatska gospodarska komora – Županijska komora Osijek i Bebi Madunović, Hrvatski zavod za zapošljavanje – Područni ured Osijek.

Zahvaljujemo sudionicima fokus grupa (gospodarstvenicima, znanstvenicima i aktivistima civilnog društva, pročelnicima u gradskoj upravi Grada Osijeka) koji su svojim promišljanjem obogatili identifikaciju razvojnih problema i doprinijeli oblikovanju vizije i strateških ciljeva.

Zahvaljujemo 329 učenika završnih razreda II gimnazije, III gimnazije, Trgovačke i komercijalne škole „Davor Milas“. Ekonomske i upravne škole i Elektrotehničke i prometne škole i 383 studenata Umjetničke akademije, Građevinskog fakulteta, Poljoprivrednog fakulteta, Ekonomskog fakulteta, Elektrotehničkog fakulteta, Medicinskog fakulteta, Pravnog fakulteta, Odjela za kulturologiju, Filozofskog fakulteta i Prehrambeno-tehnološkog fakulteta koji su ispunjavanjem upitnika omogućili uvid u perspektivu mladih o Osijeku sada i Osijeka u kojem bi voljeli živjeti.

Javna rasprava

Studiju **Strategija razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada, 2014-2020** izradio je ekspertni tim Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku temeljem inicijative vodstva Grada Osijeka. Tokom izrade studije korištena je participatorna metodologija kojom su prikupljena mišljenja različitih interesnih skupina iz područja gospodarstva, akademske zajednice, civilnog društva i lokalne uprave, te mladih (učenika i studenata).

Ovom studijom predlažu se nove odrednice strateškog pozicioniranja Grada Osijeka, u kontekstu Hrvatske kao članice Europske unije. Pored identificirane vizije i misije, temeljni skup vrijednosti doprinosi stvaranju transparentnih pravila i principa unutar kojih se donose strateške odluke za djelovanje Grada Osijeka. Na taj način ostvarujemo novi kapacitet rješavanja problema koji je potreban, jer se zadržavanjem na razini razmišljanja koja je kreirala probleme, ti problemi ne mogu rješavati (Albert Einstein).

U procesu pretvaranja ove studije u strateški dokument kroz javnu raspravu obavljena je verifikacija pristupa i odrednica razvoja. Nacrt studije je bio dostupan na web stranici Grada Osijeka, od travnja 2014. godine. U javnoj raspravi (na temelju otvorenog poziva 20.05.2014. i na sjednici Gradskog vijeća 30.05.2014.), te kroz prikupljena mišljenja građana i nekih asocijacija od 20.04.2014. do 30.09.2014. dobiveni su kritički komentari i sugestije koje su dijelom pomogle u oblikovanju završnog teksta studije Strategija razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada, 2014-2020., a dijelom će biti korištene prilikom izrade operativnog plana implementacije strateške vizije i ciljeva. Usvajanjem ove studije kao strateškog dokumenta u kojem su definirani prioriteti, bit će omogućeno transparentno povezivanje financijskih i ljudskih resursa Grada Osijeka s ostvarivanjem pojedinih ciljeva (operativni plan), kako bi „stigli“ tamo gdje želimo biti.

Sadržaj:

Polazište za strateška promišljanja - Osijek u perspektivi Hrvatske kao članice Europske unije	5
Kratki vodič kroz studiju	6
Osijek sada	6
...kroz brojke i institucije	7
Indeks razvijenosti.....	7
Zaposlenost.....	8
Nezaposlenost.....	8
Lokacijske, prostorno-prometne i energetske karakteristike.....	9
Stanovništvo.....	11
Obrazovanje.....	12
Znanost.....	13
Gospodarstvo.....	13
Zdravstvo.....	17
Kultura.....	17
Sportska djelatnost.....	17
...kroz procjene i očekivanja mladih i „odraslih“.....	18
Odrednice razvoja Europske unije 2014-2020. – izazov za Grad Osijek	22

SWOT analiza razvoja Grada Osijeka	24
Strateška pitanja	26
Strateški odgovori Osijeka – okvir za plan akcije	28
Nova perspektiva razvoja Grada Osijeka – Osijek u 2020. godini	28
Vizija	28
Misija	28
Vrijednosti	29
Ciljevi	29
Pretpostavke za ostvarenje vizije, ciljeva i aktivnosti	33
Od strategije do primjene	34
Preporuke	35
Povezanost strategijskog programiranja, formulacije strategije, implementacije i praćenja	36
Rizici u ostvarivanju strategije	41
Prilog 1: Analitička dokumentacija korištena u izradi studije	42
Prilog 2: Frajman Ivković, Anita: Osijek i indeks sreće	44

Polazište za strateška promišljanja - Osijek u perspektivi Hrvatske kao članice Europske unije

Završavanje razvojnog razdoblja 2007-2015. koje je bilo strateški osmišljeno studijom Strategija gospodarskog razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada¹ i ulazak Hrvatske u Europsku Uniju 1. srpnja 2013. godine bile su dvije odrednice zbog kojih je pokrenuta inicijativa za aktualiziranje strateških ciljeva i strateških trajektorija za njihovo ostvarenje. Ovom studijom se osmišljava cjelina razvoja Grada Osijeka s obzirom na kriterije kvalitete življenja i kvalitete poslovanja (pri čemu je gospodarski razvoj jedan od ključnih aspekata cjelokupnog razvoja).

Članstvo Hrvatske u Europskoj Uniji zahtijeva novu perspektivu ali i novu metriku koju nameću strateški dokumenti EU, prvenstveno Europa 2020 (strateški dokument za plansko razdoblje 2014-2020.). Pored toga, ova strateška studija pretpostavlja nužnost usklađivanja sa strateškim razvojnim dokumentom Osječko-baranjske županije i pojedinim nacionalnim strateškim dokumentima, ali zbog neujednačene vremenske dinamike izrade tih dokumenata, usklađivanje će se obavljati prema potrebi².

Nakon uvida u analize stanja pojedinih sektora djelovanja (gospodarstvo, prostor, prometna infrastruktura, znanost, zdravstvo, obrazovanje, kultura, sport, ...), koje su proveli upravni odjeli Grada Osijeka, institucije koje prikupljaju podatke o gospodarstvu (FINA, HGK, HOK), institucije koje su nositelji pojedinih aktivnosti i/ili ekspertne institucije i nakon analize onoga što je realizirano u okviru aktualne Strategije gospodarskog razvoja Grada Osijeka, a imajući u vidu smjernice definirane europskim strateškim dokumentima (prvenstveno Europa 2020), ekspertni tim je konstatirao da treba nastaviti s aktivnostima tranzicije Grada Osijeka iz industrijskog u inteligentni grad, ali s redefiniranim ciljevima i aktivnostima.

Korištenjem participatorne metodologije ekspertni tim Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku uključio je u oblikovanje vizije razvoja grada Osijeka mlade, gospodarstvenike, znanstvenike, aktiviste civilnog društva i predstavnike lokalne samouprave (uglavnom pročelnike u gradskoj upravi). Svoja mišljenja o snagama i slabostima razvoja Grada Osijeka, te o prilikama i pretekama dalo je kroz razgovore u fokus grupama (a dio sudionika i kroz ispunjavanje upitnika) 15 gospodarstvenika (veljača i ožujak 2014.), 10 znanstvenika sa Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (24.02.2014.), 10 predstavnika osječke lokalne samouprave, 11 aktivista civilnog društva (25.03.2014. i 17.07.2014.), 6 predstavnika javnih poduzeća (17.07.2014.) i 6 predstavnika zdravstvenih institucija (23.07.2014.), a kroz anketiranje prikupljeno je mišljenje 712 učenika završnih razreda osječkih srednjih škola i studenata Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (siječanj i veljača 2014.). Osim toga, obavljena je i javna rasprava 20.05.2014., a prezentiranjem nacrt studije na web stranici Grada Osijeka od kraja travnja 2014. godine svi građani su bili pozvani da izraze svoja mišljenja, što je i iskoristilo desetak građana. Ključnoj raspravi na Gradskom vijeću Grada Osijeka održanoj 30.05.2014. na kojoj je jednoglasno usvojen nacrt studije, prethodila

¹ Prihvaćena na sjednici Gradskog vijeća 7. srpnja 2008., i objavljena u Službenom glasniku Grada Osijeka 10/2008., zajedno s Programom aktivnosti za realizaciju ciljeva gospodarskog razvoja Grada Osijeka

² Na primjer, potreba izrade odrednica o održivom urbanom razvoju u okviru Kohezijske politike Europske unije 2014. – 2020. nametnut će reviziju i ovog dokumenta.

je rasprava na Odboru za financije i gospodarstvo (2.05.2014.). Sva prikupljena mišljenja su analizirana i dio sugestija je korišten za izradu strateškog dokumenta Strategija razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada, 2014-2020., a dio će biti korišten prilikom utvrđivanja operativnog plana kojim se identificiraju aktivnosti, resursi i dinamika ostvarivanja postavljene vizije i ciljeva.

Uz mišljenje ljudi koji žive i rade u Osijeku, analiza izabranog skupa ključnih „tvrdih“ pokazatelja dosadašnjeg gospodarskog i demografskog razvoja Osijeka i izabrani primjeri svjetske prakse u dizajniranju uspješnih vizija razvoja gradova, koji su bili suočeni sa sličnim problemima kao i Grad Osijek, dali su okvir unutar kojeg su definirani vizija, ciljevi i moguće strateške opcije.

Vizija tranzicije Osijeka od industrijskog u inteligentni grad zahtijeva mnogo znanja, energije, suradnje, vremena i konzistentnosti, jer takvi procesi zahtijevaju leaderski kapacitet koji neće biti prekidani mandatnim razdobljima političkih dužnosnika. Predložena vizija, ciljevi i strateške opcije ujedno su i poziv svima koji žive i rade u Osijeku, ali i onima koji vide Osijek kao poželjno mjesto za život i poslovanje da se pridruže u kontinuiranom promišljanju o viziji razvoja Osijeka, a nakon prihvaćanja strateškog dokumenta o tranziciji Osijeka od industrijskog u inteligentni grad i u realizaciju te vizije. Osijek je dovoljno blizu mogućnosti da se brendira kao inteligentni grad (imajući u vidu kriterije koje koristi asocijacija inteligentnih gradova – Intelligent Community Forum³) što treba prepoznati kao priliku koju ne treba propustiti, ali je u „hvatanju“ te prilike potrebna konzistentna i široka suradnja gradske uprave, sveučilišta, gospodarstva i civilnog društva.

Vizija uvijek daje dugoročnu orijentaciju, ali to ne znači da je ne treba stalno preispitivati, ovisno o potrebama stanovnika grada Osijeka, ali i promjenama koje se događaju u okolini, što je jedini način izgradnje inteligentnog Osijeka, osposobljenog za održivu konkurenciju u globaliziranom svijetu.

Kratki vodič kroz studiju

Studija **Strategija razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada, 2014-2020** obraća se stanovnicima grada Osijeka, jer o njihovim potrebama ovisi kako će biti oblikovan proces tranzicije Osijeka od grada visoke nezaposlenosti, zastarjele industrijske strukture u inteligentni grad temeljen na znanju i korištenju informacijske i komunikacijske tehnologije za jačanje inovativnih poduzeća i digitalne demokracije.

Radi boljeg prepoznavanja strateških od analitičkih dijelova, studija je strukturirana tako da se postojeće analitičke podloge koriste kao izvor „čvrstih“ podataka kojima se konstatira stanje razvijenosti, ali se nastoji ne „opterećivati“ glavni tekst dodatnim analiziranjem postojećih analiza.

Za detaljniji uvid u analitičke podloge treba konzultirati izvore iz priloga 1.

³ Intelligent Community Forum (www.intelligentcommunity.org) je neprofitno udruženje gradova koji su proglašeni da zadovoljavaju kriterije inteligentnog grada, tj. da svoj razvoj temelje na korištenju informacijske i komunikacijske tehnologije u cilju izgradnje održivog prosperiteta za sve. Ti gradovi se opredjeljuju za širenje i intenziviranje upotrebe širokopojsnih mreža i informacijske tehnologije, kreiranjem radne snage osnažene znanjem, promoviranjem digitalne uključenosti i jačanja inovativnosti.

Osijek sada

Promišljanje o razvojnim odrednicama Grada Osijeka temelji se na postizanju konkurentne i održive kvalitete života za stanovnike grada, pri čemu se pod konkurentnosti podrazumijeva trajna atraktivnost življenja i rada u Osijeku u odnosu na druge sredine. Polazeći od takve definicije, sadašnja razina kvalitete života može se opisati kombinacijom „čvrstih“ pokazatelja o prostoru, stanovništvu, infrastrukturi, gospodarstvu, obrazovanju, znanosti, zdravstvu, kulturi i sporta, ali su važna i mišljenja ljudi. U izradi ove studije, kao i prethodne koja je „pokrivala“ razdoblje 2007.-2015. naglasak je dat na mišljenju mladih (u tu svrhu anketirano je 712 učenika i studenata), a obavljani su i razgovori (korištenjem metode fokus grupe) sa znanstvenicima, gospodarstvenicima, voditeljima upravnih odjela u Gradskoj upravi, aktivistima civilnog društva.

U opisu razine kvalitete života korištene su različite studije i izvori podataka, pri čemu se nastojalo zahvatiti razdoblje od 2008. do 2012. godine, kako bi se naglasilo dugoročno prisustvo određenih tendencija. Osim vremenske dimenzije analize, izvršeno je pozicioniranje Grada Osijeka u odnosu na prosjek Hrvatske, ali i gradove s kojima se Osijek uobičajeno uspoređuje (Split i Rijeka) te sa Zagrebom. Zaključci o zaostajanju Grada Osijeka, ne samo u odnosu na svoju tradiciju, nego i na promjene koje se događaju u Hrvatskoj, dopunjeni su mišljenjima anketiranih mladih i „odraslih“ (gospodarstvenika, znanstvenika, aktivista civilnog društva).

...kroz brojke i institucije

Indeks razvijenosti

Prema indeksu razvijenosti⁴ sve županije razvrstane su u četiri grupe, ovisno o tome koliko je neka županija ispod ili iznad prosjeka Hrvatske, s obzirom na kvalitetu pet pokazatelja:

Grupa I	<75%
Grupa II	75-100%
Grupa III	100-125%
Grupa IV	>125%

Gradovi i općine grupirane su u pet grupa, ovisno o tome koliko je neka upravna jedinica ispod ili iznad prosjeka Hrvatske, s obzirom na kvalitetu istih pet pokazatelja:

⁴ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije izračunava indeks razvijenosti na temelju pet pokazatelja: prosječni dohodak per capita (2010.-2012.), prosječni izvorni prihodi per capita (2010.-2012.), prosječna stopa nezaposlenosti (2010.-2012.), kretanje stanovništva (2010.-2001.) i udio obrazovanog stanovništva u stanovništvu 16-65 godina (2011.). Brojčana vrijednost indeksa razvijenosti govori o tome koliko je županija / grad / općina iznad ili ispod 100 kojim se označava prosjek Hrvatske.

Grupa I	<50%
Grupa II	50-75%
Grupa III	75-100%
Grupa IV	100-125%
Grupa V	>125%

Indeks razvijenosti Grada Osijeka je 101,53%, te se nalazi na donjoj razini skupine IV u kojoj se nalaze i Split sa 105,44% i Rijeka sa 115,49%. Grad Zagreb se sa 139,82% nalazi u grupi V⁵.

Izvor:

- Ministarstvo regionalnog razvoja i europskih fondova, travanj 2014

Zaposlenost

Pokazatelj zaposlenosti govori o razini aktiviranja radno sposobnog kontigenta stanovništva, starosti 15-64 godine.

Zaposlenost u Gradu Osijeku pokazuje tendenciju pada u razdoblju 2011.-2013., ali se to događa i u Rijeci i Splitu. Samo u Zagrebu razina zaposlenosti se stabilizirala na razini od 74%.:

	2011.	2012.	2013.
Osijek	68,4%	66,7%	63,4%
Rijeka	74,9	72,7	70,1
Split	70,2	68,4	66,2

Izvori:

- Izračunato na temelju podataka iz Popisa stanovništva 2011, Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti, Statističko izvješće 1458, 2013, te podataka Hrvatskog zavoda za zapošljavanje

⁵ Zanimljivo je primjetiti da se u grupi V, osim Zagreba nalaze isključivo „morski“ gradovi i općine iz Primorsko-goranske, Istarske, Zadarske, Dubrovačko-neretvanske i Ličko-senjske županije.

Nezaposlenost

Iako je Grad Osijek imao godinama veću nezaposlenost od prosjeka Hrvatske, u razdoblju 2002. do 2008. godine postojala je tendencija smanjenja nezaposlenosti (od 27,8% u 2002. do 10,3% u 2008. godini). Međutim, od 2008. godine nezaposlenost raste, tako da je 2013. godine bila 17,9% (registrirana nezaposlenost).

Kao posljedica krize, u razdoblju 2008.-2013. godine nezaposlenost je rasla i u Hrvatskoj, i u izabranim gradovima za usporedbu, iako u Osijeku i Splitu nešto intenzivnije nego u Zagrebu i Rijeci;

	2008.	2013.
o Osijek:	10,3%	17,9%
o Rijeka	8,4	13,9
o Split	12,6	19,8
o Zagreb	6,2	9,5

Izvor: podaci dobiveni od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Osijek

Poseban problem je nezaposlenost mladih, koja je viša od prosjeka Hrvatske (27,3%), ali i od nezaposlenosti mladih u Splitu, Rijeci i Zagrebu (broj nezaposlenih mladih od 15-29 godina starosti prema radnom kontingentu te starosne skupine, 2011.):

	2011.
o Osijek	31,6,3%
o Rijeka	26,8
o Split	30,6
o Zagreb	21,6

Izvor: podaci dobiveni od Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Osijek

Lokacijske, prostorno-prometne i energetske karakteristike

Grad Osijek smješten je na desnoj obali rijeke Drave (iako dugi niz godina postoje nastojanja da se proširi i na lijevu obalu) i ima povoljan geoprometni položaj u odnosu na glavne europske prometne koridore (podunavski, podravski i posavski) i takav status je uglavnom imao tokom cijele svoje duge povijesti. Smješten na sjeveroistočnom dijelu Republike Hrvatske u okviru Osječko-baranjske županije, Grad Osijek s površinom od 169,74 km² čini 4.1% županije, na kojem živi oko 35% ukupnog stanovništva županije i predstavlja najnaseljeniji dio županije:

Površina	170 km ²
Poljoprivredne površine	12.121 ha
Šumske površine	965 ha
Broj naselja	11

Izvor: www.obz.hr

Grad Osijek okružen je jakim poljoprivrednim, vodnim i šumskim resursima, te uživa blagodati dobrih klimatskih uvjeta (prevladava umjereno-kontinentalna klima), čije korištenje je sub-optimalno (nedovoljna razina uređenosti tla, prvenstveno zbog nedostatka hidro i agromelioracije; nedovoljno korištenje energetskeg potencijala donjeg toka rijeke Drave ...).

Područje Grada Osijeka zauzima izrazito nizinski prostor (središnji dio Pridravske nizine Drave), što omogućava dobro prometno povezivanje s okolnim područjima. Međutim, iskorištavanje ovako dobrog prometno-prostornog položaja Grada Osijek uvijek ovisi i o širim geopolitičkim konfiguracijama kojima Osijek pripada ili im je blizak.

Uz navedene karakteristike, specifičnost prostora određena je i postojanjem vrijedne urbane sredine duge tradicije parkova, drvoreda i urbanog zelenila.

Prostor i prometna infrastruktura grada Osijeka jedan je od ključnih resursa o kojem ovisi mogućnost realizacije razvojne vizije Osijeka, ali taj odnos nije linearno određen, nego postoji interaktivni odnos s ostalim resursima (ljudi, potencijal korištenja prirodnih i industrijskih resursa, ...) i prilikama koje otvara bliža i šira okolina s kojom je grad Osijek povezan ili želi biti povezan. U tom kontekstu, aktualna valorizacija prostora i prometne infrastrukture⁶ konstatira da je „dugogodišnje zanemarivanje⁷ sustavnog rješavanja problema prometa na području grada Osijeka ostavilo ... posljedice koje se očituju u primjeni samo parcijalnih prometnih rješenja na pojedinim dijelovima prometne mreže, bez jasno prepoznatljive vizije i cjeline.“⁸ Imajući u vidu nacionalne strateške odrednice prometnog razvitka⁹ i odrednice prometnog razvitka Europske unije¹⁰ Prostorno-prometna studija grada Osijeka sa širim okruženjem (radna verzija, 2013) predviđa za razdoblje do 2050. godine fazno preoblikovanje prostora grada Osijeka (sa izduženog na elipsasti) i hijerarhijsko usklađenje ponude cestovnog, željezničkog, riječnog, zračnog i cjevovodnog (produktnog) prometa.

Infrastruktura¹¹ Grada Osijeka određena je krupnom (prometna, telekomunikacijska i elektroenergetska mreža) i komunalnom infrastrukturom.

⁶ Prostorno-prometna studija grada Osijeka sa širim okruženjem, knjiga I, II i III, izrađivači Institut IGH d.d., Zavod za prostorno planiranje d.d. Osijek, RENCON d.o.o. Osijek, Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Željezničko projektno društvo d.d., Zagreb, Zagreb-Osijek, prosinac 2013., radna verzija

⁷ Ovu konstataciju potvrđuje i činjenica da je većina studija relevantnih za ovu tematiku za grad Osijek izrađena u razdoblju 2001.-2003.: Jukić, T., Pegan, S. (2001), Prostorni i urbanistički razvoj Osijeka: kritika i prijedlozi, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Zagreb; Konzervatorska podloga za generalni urbanistički plan grada Osijeka, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Osijeku, 2000.; Studija gospodarskog razvitka grada Osijeka, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2003.; Studija prirodne baštine i krajobraza grada Osijeka, kartografski prilozi, Arbor Osijek, 2001.; Studija zaštite okoliša i gospodarenja otpadom grada Osijeka: za potrebe izrade prostornog plana uređenja grada Osijeka, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2001.; Studija prometa za potrebe izrade GUP-a i PPU grada Osijeka, Rabex Inženjering d.o.o. AGU-Consulting i PLAN d.o.o.; Karta katastra buke u gradu Osijeku

⁸ Prostorno-prometna studija grada Osijeka sa širim okruženjem, knjiga I, str. 8

⁹ Strategija prometnog razvitka Republike Hrvatske, NN, 139/1999

¹⁰ Trans European Transport Network - Connecting Europe – revidirana politika EU koja se počela primjenjivati od 1. siječnja 2014. godine

¹¹ U sistematiziranju i obradi prikupljenih informacija o infrastrukturi i u raspravama na fokus grupama ekspertiza Ljiljane Belajdžić iz gradske uprave Grada Osijeka bila je vrlo korisna.

Prometna mreža uključuje cestovnu mrežu, željeznički čvor Osijek (sa putničko-teretnim i ranžirno-teretnim kolodvorom), međunarodni plovni put na rijeci Dravi (sa lukom Tranzit koja je prije Domovinskog rata bila druga luka u Hrvatskoj po količini pretovarenih roba) i zračne luke Osijek-Klisa (sa putničkim i cargo kapacitetom) i zračne luke Čepin (rekreativno, sportsko zrakoplovstvo). Ipak, visoka izgrađenost prometne mreže zbog konfliktnosti s lokalnim prometom nedovoljno podržava mogućnost ostvarivanja kombiniranog prometa. Važno je naglasiti da niti jedna studija ne spominje cargo kapacitet zračne luke Osijek-Klisa, koji može imati važan utjecaj na povezanost pojedinih gospodarskih djelatnosti s udaljenim međunarodnim tržištima.

Telekomunikacijska mreža zadovoljava dosta visoke zahtjeve pristupa, komutacije i prijenosa (iako je brzina internetske komunikacije još uvijek nedovoljna), a osiguranje širokopojsnih telekomunikacijskih usluga podržano je i kontinuiranim investiranjem u svjetlovođe.

Energetska opskrbljenost Osijeka ovisi o proizvodnji električne i toplinske energije u okviru TE-TO Osijek (dio HEP sistema) i dobave električne energije preko prienosne mreže iz ostalog dijela Hrvatske, te uvozom. Veliki deficit električne energije će se i dalje povećavati zbog očekivanog porasta potreba za električnom energijom u istočnoj Hrvatskoj (Studija gospodarskog razvitka Grada Osijeka, 2003., str. 160).

Grad Osijek je dobro pokriven plinoopskrbnim sustavom, ali s različitim intenzitetom korištenja: pojedini dijelovi grada su na granici iskorištenosti kapaciteta, o čemu treba voditi računa prilikom planiranja lokacija gospodarskih aktivnosti.

Osijek ima veliki potencijal za efikasnu proizvodnju obnovljive energije, temeljene na prirodnim resursima (vjetar, sunce, biomasa, geotermalni izvori).

Komunalnom infrastrukturom obuhvaćen je centralni toplinski sustav (koji uspješno podmiruje toplinske potrebe potrošača u Gradu Osijeku, ali zahtijeva značajne investicije za rekonstrukciju); vodoopskrbni sustav (koji se temelji na jednom velikom-grupnom sustavu i nekoliko manjih, te je potrebno izvršiti njihovo optimiranje i uskladiti s očekivanim povećanim potrebama), te sustav odvodnje otpadnih voda, kojim nije u potpunosti pokriveno područje Grada Osijeka i ne odgovara zahtjevima pročišćavanja.

U toku je usvajanje Prostorno-prometne studije prometnog sustava grada Osijeka sa širim okruženjem, čiji osnovni cilj je povezivanje cjelokupnog prometnog sustava koji uključuje i javni i individualni, cestovni i željeznički, te riječni, zračni, kombinirani i cijevni.

Za detaljniji uvid u analizu i dugoročno promišljanje prostorno-prometnih karakteristika grada Osijeka, te potencijala korištenja obnovljivih energetske izvora treba koristiti sljedeće studije:

- Prostorno-prometna studija grada Osijeka sa širim okruženjem, knjiga I, II i III, izrađivači Institut IGH d.d., Zavod za prostorno planiranje d.d. Osijek, RENCON d.o.o. Osijek, Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Željezničko projektno društvo d.d., Zagreb, Zagreb-Osijek, prosinac 2013., radna verzija
- FEDREE project - Fostering Economic Development of the City of Osijek and County of Zala through trade development and investment promotion - with special focus on renewable energy and environment sector, August 2012.

- Studija gospodarskog razvitka grada Osijeka, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2003.
- Final Report: Business Development Study for Osijek Airport, InterVISTAS Consulting Inc. Canada, November 2013.

Stanovništvo

Po broju stanovnika (popis stanovništva 2011. godine), Osijek je četvrti grad po veličini u Hrvatskoj¹² i najveći grad u istočnoj Hrvatskoj (sa 107.784 stanovnika, što predstavlja pad od 6.832 stanovnika u odnosu na popis stanovništva iz 2001. godine). Pored pada broja stanovnika, dva dodatna parametra su trajno zabrinjavajuća: starost stanovništva i obrazovanost stanovništva.

Starost stanovništva¹³

Osijek kao i cijela Hrvatska pokazuje demografsku starost, koja nastaje kada je stanovništvo starije od prosjeka od 30 godina. Na ozbiljnost tog procesa upućuje indeks starenja koji se izračunava kao postotni udio osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih 0 – 19 godina. Indeks veći od 40% kazuje da je stanovništvo određenog područja zašlo u proces starenja.

- Prosječna starost stanovništva Osijeka:
 - 41,9 godina; prosjek u Hrvatskoj 41,7 godina, u Splitu 41,7 godina, u Rijeci 44,5 godina i u Zagrebu 41,6 godina
- Indeks starenja stanovništva Osijeka:
 - 120,1%; prosjek u Hrvatskoj 115%, u Splitu 113,4%, u Rijeci 169,8% i u Zagrebu 118,9%

Obrazovanost stanovništva

U razdoblju između dva popisa stanovništva (2001. i 2011.) obrazovanost stanovništva se u Osijeku poboljšala. Iako je učešće visokoobrazovanih ljudi u stanovništvu Osijeka, Hrvatske i izabranih gradova za usporedbu poraslo u 2011. godini u odnosu na 2001. godinu a učešće niskoobrazovanih se smanjilo, Osijek i dalje zaostaje za Splitom, Rijekom i Zagrebom:

- manje visokoobrazovanih ljudi¹⁴
 - prema popisu stanovništva iz 2001.:
15,4%; što je više od prosjeka u Hrvatskoj 11,9%, ali manje od Splita 20,7%;
Rijeke 19,2% i Zagreba 22,5%

¹² Ispred Osijeka su gradovi Zagreb sa 792.875 stanovnika, Split sa 178.192 stanovnika i Rijeka sa 128.735 stanovnika.

¹³ Popis stanovništva 2011, Statistička izvješća 1468 Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011; Stanovništvo prema spolu i starosti http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf

¹⁴ Stanovništvo iznad 15 godina starosti sa obrazovanjem iznad srednješkolškog (viša škola, fakultet, magisterij, doktorat).

- prema popisu stanovništva iz 2011:
20,8%; što je više od prosjeka u Hrvatskoj 16,4%, ali manje od Splita 25,9%;
Rijeke 23,8% i Zagreba 29%
- više nižeobrazovanih ljudi (završeno osnovnoškolsko obrazovanja)
 - prema popisu stanovništva iz 2001.:
33,6%; što je manje od prosjeka u Hrvatskoj 40,37%, ali više od Splita 23,6%;
Rijeke 26,8% i Zagreba 25%
 - prema popisu stanovništva iz 2011.:
24,5%; što je manje od prosjeka u Hrvatskoj 30,8%, ali više od Splita 18,5%;
Rijeke 20,4% i Zagreba 18,5%

Za detaljniji uvid u demografske tendencije:

- Studija demografskog razvitka i stanovanja grada Osijeka, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2001.
- Studija gospodarskog razvitka grada Osijeka, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2003.
- Statističko izvješće broj [1468 - Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti](#), Državni zavod za statistiku

Obrazovanje

Grad Osijek ima jaku obrazovnu industriju, koja se sastoji od institucija koje se bave predškolskim odgojem, osnovnim, srednješkolskim i visokoškolskim obrazovanjem, te obrazovanjem odraslih osoba. Predškolski odgoj provodi javna ustanova Centar za predškolski odgoj i to u 24 dječja vrtića, u sklopu nekih se nalaze i jaslice, te dvije ustanove u crkvenom vlasništvu i jedna ustanova u privatnom vlasništvu. Mrežu osnovnih škola čine 23 osnovne škole, u koje su uključene i dvije škole s posebnim uvjetima obrazovanja (Centar „Ivan Štark“ i „Vinko Bek“). Od devetnaest srednjih škola, sedamnaest su javne ustanove. Visoko obrazovanje organizirano je u okviru Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku unutar kojeg je u školskoj godini 2013./2014. djelovalo 11 fakulteta i 1 akademija (Ekonomski, Elektrotehnički, Filozofski, Građevinski, Katoličko bogoslovni, Medicinski, Poljoprivredni, Pravni, Prehrambeno-tehnološki, Strojarski, Učiteljski, Umjetnička akademija), te 5 odjela (Fizika, Biologija, Matematika, Kemija, Kulturologija). U razdoblju 2007./2008. do 2013./2014. godine broj studenata je rastao sa 17.337 do 19.532 u 2011/2012. nakon čega broj studenata pada na 17.337 u 2013./2014. Lokacija sveučilišnog kampusa omogućava dugoročni razvoj većine sveučilišnih aktivnosti.

U Osijeku djeluje i Evanđeoski teološki fakultet sa studijima od preddiplomske do doktorske razine.

S obzirom na demografska kretanja, očekuje se smanjenje priljeva djece u sustav predtercijarnog obrazovanja, što će bez značajnijih ulaganja omogućiti prelazak na jednosmjenski rad.

Za detaljniji uvid u obrazovnu djelatnost organiziranu u Gradu Osijeku:

- Strategija Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku 2011-2020., 2011
- Nacrt studije razvoja školstva grada Osijeka, podatke ustupio Hrvoje Žabarović

Znanost

Znanstveno-istraživačka aktivnost koncentrirana je na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivrednom institutu i HAZU – Zavodu za znanstveni i umjetnički rad. Najveća koncentracija istraživača je na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, koji uz svoj istraživački rad obavljaju i intenzivnu nastavnu aktivnost. Istraživačka aktivnost je uglavnom fokusirana na primjenjena i razvojna istraživanja. Strategijom Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku za razdoblje 2011.-2020. godine, naglašava se nužnost intenzivnije suradnje sa lokalnim/regionalnim gospodarstvom i lokalnom/područnom upravom u cilju sudjelovanja u rješavanju razvojnih problema gospodarstva.

Poljoprivredni institut je i nacionalno i internacionalno prepoznat po svojim istraživanjima i priznatim kultivarima.

Za detaljniji uvid u znanstvenu djelatnost organiziranu u Gradu Osijeku:

- Strategija Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku 2011-2020., 2011
- Web stranica Poljoprivrednog instituta <http://www.poljinos.hr/>
- Web stranica HAZU Zavod za znanstveni i umjetnički rad http://info.hazu.hr/zavod_za_znanstveni_i_umjetnicki_rad_u_osijeku

Gospodarstvo

Gospodarstvo grada Osijeka ima osobine tradicionalne strukture, samo s nekoliko industrijskih grana koje imaju orijentaciju na tržište izvan lokalnog tržišta, a izvozni potencijal određen je proizvodima niske tehnološke razine:

Tradicionalna gospodarska struktura (2008. vs. 2012.):

U gospodarskoj strukturi Osijeka najvažniju ulogu imaju prerađivačka industrija, trgovina i građevinarstvo po kriterijima zaposlenosti, ukupnom prihodu, konsolidiranom financijskom rezultatu i izveznoj orijentaciji:

Tablica 1

Gospodarska struktura Grada Osijeka (%) – 2008. vs. 2012.

		Prerađivačka	Trgovina	Građevinarstvo	Ukupno*
Broj zaposlenih	2008	22,6	22,9	23,5	69,0
	2012	24,7	16,4	21,7	62,8
Ukupni prihod	2008	16,5	44,4	21,4	82,3

	2012	22,9	24,3	16,3	63,5
Udio izvoza u prihodima	2008	32,1	2,7	0,3	7,9**
	2012	28,3	9,7	1,7	14,0**
Udio u prihodima od izvoza	2008	67,4	15,1	0,5	83,0
	2012	49,0	17,0	2,0	68,0
Udio u konsolidiranom financijskom rezultatu	2008	20,0% od ukupnih konsolidiranih gubitaka	31,7% od ukupne konsolidirane dobiti	30,8% od ukupne konsolidirane dobiti	-
	2012	41,5% od ukupne konsolidirane dobiti	10,1% od ukupnih konsolidiranih gubitaka	82,4% od ukupnih konsolidiranih gubitaka	-

* Razlika do 100 su druge djelatnosti

** predstavlja udio izvoza cijelog gospodarstva u ukupnom prihodu gospodarstva

Niska razina udjela izvoza u prihodima gospodarstva (14%, u 2012. godini) ima dodatnu težinu ako se analizira kroz razlike u intenzitetu izvozne orijentacije ovisno o veličini poduzeća:

- izvoz malih poduzeća u ukupnom prihodu tih poduzeća je 10,1%,
- izvoz srednje velikih poduzeća u ukupnom prihodu tih poduzeća je 5,8%,
- izvoz velikih poduzeća u ukupnom prihodu tih poduzeća je 19,7%.

Obrtništvo

Osijek ima dugu obrtničku tradiciju, ali od 2008. godine pokazuje tendenciju pada broja obrta. U 2014. godini u gradu Osijeku djeluje oko 1600 obrtničkih radnji, od kojih je 70 % uslužnog karaktera.

Detaljniji uvid u problematiku razvoja obrtništva:

- Postavke za izradu strategije razvoja obrta na području grada Osijeka i prigradskih općina, predsjednica Udruženja obrtnika Marija Volonek Štrekelj i tajnik Udruženja Zvonko Digula, prosinac 2013, dobiveno od Hrvoja Žabarovića

Niska tehnološka intenzivnost prerađivačke industrije

Korištenjem OECD klasifikacije industrijskih grana prema tehnološkoj razini, prerađivačka industrija grada Osijeka ima zanemariv udio proizvoda visoke tehnološke intenzivnosti (u 2012. godini 0,67%), samo 26% proizvoda (u 2012.) spada u kategoriju proizvoda srednje visoke tehnološke intenzivnosti (gotovo bez promjene u odnosu na 2008. kada je takvih proizvoda bilo 23,3%), a čak 74% proizvoda spada u kategoriju proizvoda srednje niske i niske tehnološke intenzivnosti (proizvodi od gume i plastičnih masa, nemetalni mineralni proizvodi, prehrambeni proizvodi, proizvodi tekstila, odjeća, proizvodi od drva, proizvodnja papira i proizvodi od papira...).

Poslovna (ne)uspješnost gospodarstva (2008-2012.):

Mjerenom konsolidiranim financijskim rezultatom, osječko gospodarstvo je u 2012. godini ostvarilo gubitak, a 2008. godine je ostvarilo više dobiti od gubitaka, i to na razini od 1,07% profitabilnosti (što je bilo gotovo na istoj razini kao i profitabilnost ostvarena u 2005. godini, tj. na razini od 1,9%). U razdoblju 2008.-2012. dogodile su se velike promjene u razini profitabilnosti najvažnijih gospodarskih djelatnosti:

- profitabilnost poljoprivrede je smanjena s 8,4% u 2008. na 3,01% u 2012. godini
- trgovina je s marginalne profitabilnosti od 0,99% u 2008. godini, u 2012. ostvarila gubitak
- građevinarstvo je također s marginalne profitabilnosti od 2,0% u 2008. godini, u 2012. ostvarilo gubitak
- prerađivačka industrija je iz gubitka u 2008. godini, prešla u zonu profitabilnosti s 3,05%

Izvozni kapacitet (2008-2012. godina):

Osječko gospodarstvo je u 2008. godini više uvozilo nego izvozilo (stopa pokrivenosti uvoza izvozom je bila samo 68%, a u 2012. godini je ostvareno povećanje pokrivenosti izvoza uvozom na razini od 99%). Ta promjena se nije dogodila zbog povećanja izvoza (u obje promatrane godine izvoz je gotovo isti: 238 milijuna kuna u 2008. godine i 236 milijuna kuna u 2012. godini) nego zbog značajnog pada uvoza (sa 348 milijuna kuna u 2008. na 237 milijuna kuna u 2012. godini).

Razlike u uspješnosti poslovanja s obzirom na veličinu poduzeća

Struktura gospodarstva, osim po djelatnostima, može se promatrati i s obzirom na veličinu poslovnih sistema. Korištenjem kriterija o podjeli poslovnih sistema na mikro, male, srednje i velike¹⁵ subjekte, dobije se uvid u doprinos koji svaka grupacija poduzeća daje u području zaposlenosti, profitabilnosti i izveznoj orijentaciji:

zaposlenost (2008. vs. 2012.):

Struktura zaposlenosti s obzirom na veličinu poduzeća gotovo je nepromijenjena:

¹⁵ Zakon o poticanju razvoja malog gospodarstva, Narodne novine 29/2002 određuje da su mikro subjekti oni koji zapošljavaju manje od 10 zaposlenih, mali subjekti manje od 50 zaposlenih, a srednji do 250 zaposlenih.

- udio malih poslovnih subjekata u zaposlenosti je 47,3% (2008.) odnosno 48,6% (2012.)
- udio srednje velikih poslovnih subjekata u zaposlenosti se zadržava na razini od 19 % (19,6% u 2008. i 19,4 % u 2012.).
- udio velikih poslovnih subjekata u zaposlenosti neznatno pada sa 33,2% (2008.) na 31,9% (2012).

Mala poduzeća u pravilu su izvor novog zapošljavanja (što je bilo do 2008. godine), ali od 2008. godine nema promjena u strukturi zaposlenosti s obzirom na veličinu poduzeća. To ujedno upozorava da nema ni rastućih poduzeća.

profitabilnost (2008. vs. 2012.):

U 2008. godini svi su ostvarili dobitak, u kojem sudjeluju:

- mala poduzeća sa 28,4%
- srednje velika poduzeća sa 17,5%
- velika poduzeća sa 54,1%

U 2012. godini svi su ostvarili gubitak, u kojem sudjeluju:

- mala poduzeća sa 17,8%
- srednje velika poduzeća sa 20,5%
- velika poduzeća sa 61,6%

Gubitak profitabilnosti u svim kategorijama poduzeća posebno zabrinjava, pri čemu treba naglasiti da 32% zaposlenih u velikim poduzećima ostvaruje čak 62% svih gubitaka (2012. godine).

tehnološka razina predivačke industrije (2008. vs. 2012.):

- visoka tehnološka intenzivnost: u 2012. godini imaju samo mala poduzeća, ali jedna vrlo mala manjina, kao i u 2008. godini
- srednje visoka tehnološka intenzivnost: od svih poduzeća koja imaju proizvode te tehnološke razine, u 2012. godini bilo je najviše velikih poduzeća (90,3%), kao i u 2008. godini (85,1%)
- srednje niska tehnološka intenzivnost: od svih poduzeća koja imaju proizvode te tehnološke razine, u 2012. godini bilo je najviše malih poduzeća (58,5%), srednje velikih poduzeća (41,5%), bez velikih poduzeća. U 2008. godini situacija je bila drugačija: mala poduzeća su također dominirala (48,9%), velika poduzeća su bila prisutna sa 41,8%, a srednje velika poduzeća sa 9,3%.
- niska tehnološka intenzivnost: od svih poduzeća koja imaju proizvode te tehnološke razine, u 2012. godini bilo je najviše velikih poduzeća (79,9%), a u 2008. godini 59,5%.

Uznemiravajuća je činjenica da velika poduzeća imaju uglavnom proizvode niskog tehnološkog intenziteta, što govori o niskoj razini inovativnosti, a kroz to i o njihovoj niskoj razini konkurentnosti.

izvozna aktivnost (2008. vs 2012.):

- udio malih poduzeća u ukupnom izvozu je 21,6% (2008.) vs. 25,7% (2012.)
- udio srednje velikih poduzeća u ukupnom izvozu je 14,9% (2008.) vs. 6,8% (2012.)
- udio velikih poduzeća u ukupnom izvozu je 63,5% (2008.) vs. 57,5% (2012.)

Niska razina udjela malih poduzeća u ukupnom izvozu, a još niža kod srednjih poduzeća, otvara pitanje njihove konkurentnosti, a to znači i kapaciteta za inoviranje (novi proizvodi), ali i organizacijskog kapaciteta za izlazak na međunarodna tržišta.

Izvori:

- HGK, Županijska komora Osijek, Kornela Miling: za podatke o gospodarstvu Grada Osijeka (ukupni prihod, dobit, gubitak, prihod od prodaje u inozemstvu i broj zaposlenih na temelju sati rada), te podatke o strukturi prerađivačke industrije po razini tehnološke intenzivnosti, za razdoblje 2008.-2012., po kriteriju veličine poduzeća.
- Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika grada Osijeka u 2012. godini, FINA, Zagreb, siječanj 2014., dobiveno od Sibile Jović i Slavice Barbić

Zdravstvo

Osijek je značajni zdravstveni centar regije, čiju najsnažniju instituciju predstavlja Klinička bolnica Osijek. Koncentracija zdravstvenih djelatnosti u Osijeku podržana je i djelovanjem Medicinskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Kultura

Kulturne djelatnosti Grada Osijeka karakterizira kazališna, muzejska, galerijska, likovna, glazbena, knjižna i nakladnička i arhivska aktivnost, kao i aktivnost zaštite kulturne baštine. Glavni nositelji tih aktivnosti su javne ustanove: Muzej likovnih umjetnosti Osijek, Gradske galerije Osijek, Muzej Slavonije Osijek, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Dječje kazalište Branka Mihaljevića u Osijeku, Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek, Državni arhiv u Osijeku, te nekoliko privatnih pothvata.

Pokretanje Umjetničke akademije (2004.) i Odjela kulturologije (2010.) na Sveučilištu Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku važna je pretpostavka stvaranja ljudskih resursa potrebnih za razvoj ovih djelatnosti.

Za detaljniji uvid u kulturnu djelatnost organiziranu u Gradu Osijeku:

- Strategija kulturnog razvitka 2014-2020., travanj 2014. – na javnoj raspravi <http://oskultura.files.wordpress.com/2014/04/strategija-kulturnog-razvitka-2014-2020.pdf>

Sportska djelatnost

Sportska djelatnost je uglavnom vezana za sportske objekte koji su u vlasništvu Grada Osijeka:

- Kapitalni sportski objekti kojima gospodari trgovačko društvo Športski objekti d.o.o.
- Sportski objekti kojima gospodare sportski klubovi
- Školske sportske dvorane osnovnih škola
- Sportski objekti u gradskim četvrtima / mjesnim odborima

Aktivnosti su fokusirane na izgradnju i održavanje sportske infrastrukture i velike sportske priredbe, kojima se povezuje sport, gospodarstvo i turizam.

Za detaljniji uvid u sportsku djelatnost organiziranu u Gradu Osijeku:

- Studija razvoja sporta Grada Osijeka za razdoblje 2014. do 2020., veljača 2014., podatke ustupila Sibila Jović
- Preporuke za djelovanje nacionalnih sportskih saveza i sportskih zajednica temeljem zaključka Vijeća Europske unije, podatke ustupio Hrvoje Žabarović

...kroz procjene i očekivanja mladih i „odraslih“

Brojke izražavaju što je učinjeno i zbog toga su neophodne. Međutim, percepcija ljudi koji sudjeluju u tim procesima i/ili koriste efekte tih procesa, daje dodatnu važnu dimenziju koja se ne može isčitati iz brojki. Ako je percepcija pogrešna, tj. bez utemeljenja u stvarnosti, onda i dalje ostaje problem neodgovarajuće komunikacije, jer se otvara pitanje zašto ljudi ne osjećaju korisnost nekih aktivnosti.

Percepcija mladih je ključna, jer o njihovoj odluci o ostanku ili odlasku ovisi što će se događati u ovom gradu i kakva će biti budućnost grada. Radi prikupljanja i analiziranja mišljenja mladih o razvojnim problemima Grada Osijeka i strateškim opcijama anketirani su učenici završnih razreda srednjih škola i studenti, ukupno 712¹⁶:

¹⁶ Anketirani učenici i studenti ne predstavljaju slučajni uzorak, nego prigodni, te su dobivena mišljenja samo indikativna i ne mogu se generalizirati. Anketiranje je obavljeno u siječnju i veljači 2014. godine.

Tablica 2
Broj anketiranih studenata i učenika

Fakulteti	Broj anketiranih
Umjetnička akademija	14
Građevinski fakultet	34
Poljoprivredni fakultet	34
Ekonomski fakultet	56
Elektrotehnički fakultet	30
Medicinski fakultet	71
Filozofski fakultet	10
Pravni fakultet	43
Odjel za kulturologiju	65
Prehrambeno-tehnološki fakultet	26
UKUPNO	383

Srednje škole	Broj anketiranih
II. gimnazija	63
III. gimnazija	79
Trgovačka i komercijalna škola „Davor Milas“	56
Ekonomska i upravna škola	77
Elektrotehnička i prometna škola	54
UKUPNO	329

Pored mladih, anketu su ispunili i predstavnici Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (10), civilnog društva (6) i gospodarstvenika (4), te je moguće usporediti njihove ocjene sa ocjenama mladih¹⁷.

U 2013. godini većina i mladih i „odraslih“ ocjenjuje da je gospodarsko stanje u 2013. godini lošije nego što je to bilo 2008. godine, što brojke i pokazuju.

Tablica 3: Gospodarsko stanje Grada Osijeka u 2013. u odnosu na 2008. godinu - % anketiranih

¹⁷ Razgovori sa predstavnicima Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku obavljani su 24.02.2014., sa grupom gospodarstvenika 26.02.2014., a sa predstavnicima civilnog društva 25.03.2014. Popis sudionika je u prilogu. Zbog malog broja ispunjenih upitnika gospodarstvenika i predstavnika civilnog društva, upitnici svih triju skupina (znanstvenici, gospodarstvenici i aktivisti civilnog društva) su prikazani u tablicama kao mišljenje „odraslih“ u usporedbi s mišljenjem mladih.

Odgovori	Mladi*	„Odrasli“**
Bolje	8,3	-
Jednako	27,0	15,0
Lošije	64,7	85,0
Ukupno	100,0	100,0

* 712 mladih

**20 „odraslih“: znanstvenici (10), predstavnici civilnog društva (6) i gospodarstvenici (4)

Usporedba ovih odgovora anketiranih u 2014. godini s odgovorima anketiranih gospodarstvenika i lokalne samouprave iz 2006. godine (kada su ocijenili stanje u gospodarstvu boljim u 2005. godini u odnosu na 2004. godinu) upozorava da se u razdoblju od 8 godina pozitivna percepcija o gospodarskom stanju Grada Osijeka pretvorila u jaku negativnu percepciju.

Između mladih i „odraslih“ postoji značajna razlika u rangiranju najvažnijih problema razvoja Grada Osijeka:

prvih pet problema mladih:

- nezaposlenost
- politizacija, birokratizacija, (ne)kvaliteta lokalne uprave
- nedostatak investicija
- nezainteresiranost, pesimizam
- izgled grada

prvih pet problema „odraslih“:

- nema vizije
- nedostatak poduzetničkog djelovanja
- neadekvatnost obrazovanja u odnosu na potrebe gospodarstva
- nesuradnja na razini institucija
- nezaposlenost (samo su predstavnici civilnog društva stavili nezaposlenost na prvo mjesto!)

Razlike u rangiranju problema upućuju na potrebu daljnjih razgovora, jer zajedništvo u razumijevanju razvojnih problema je polazište za promjene. Nisko rangiranje suradnje i koordinacije između institucija ukazuje na nedostajući kapacitet umrežavanja.

Institucionalna infrastruktura okosnica je funkcioniranja društva, te su ocjene o utjecaju institucija na razvojne procese Grada Osijeka važna informacija za te institucije ali i građane:

Tablica 4

Utjecaj institucija u razvitku Grada Osijeka – prosječne ocjene*

	Do sada		Trebali bi imati u sljedećih 5 godina	
	ocjena		Ocjena	
	mladi	„odrasli“	mladi	„odrasli“
Velika poduzeća	3,54	3,52	4,00	3,89
Lokalna uprava i samouprava	3,26	3,45	4,09	4,6
Sveučilište s fakultetima	3,24	2,9	4,06	4,2
Banke i druge financijske institucije (štedionice...)	3,21	3,35	3,61	3,1
Poduzetničke infrastrukturne organizacije (centri za poduzetništvo, inkubatori, ...)	3,19	2,9	3,91	4,15
Komore (obrtnička, gospodarska)	3,06	2,20	3,74	3,00
Vlada s ministarstvima	3,02	3,2	4,02	3,7
Mala i srednja poduzeća	2,99	3,25	3,85	4,4
Organizacije civilnog društva		2,28		4,57

*ocjene od 1 – nikakav utjecaj, 5 – najveći utjecaj

Najutjecajnije institucije po mišljenju mladih su velika poduzeća, lokalna uprava i sveučilište, dok „odrasli“ ne vide sveučilište kao utjecajnu instituciju na razvojne procese grada. „Odrasli“ svrstavaju sveučilište, uz komore, organizacije civilnog društva i poduzetničke infrastrukturne organizacije kao najmanje utjecajne. U narednih pet godina mladi očekuju najveći utjecaj od lokalne samouprave, sveučilišta i vlade, a „odrasli“ od lokalne samouprave, malih i srednjih poduzeća i sveučilišta.

Pored ocjene stanja, još važnija su očekivanja, jer o njima ovisi kapacitet za promjenu u svakom sistemu. Mladi su značajnije pesimističniji (tablica 5), a u usporedbi s očekivanjima anketiranih 2006. godine i mladi i „odrasli“ su manje optimistični:

Tablica 5: Očekivano gospodarsko stanje Grada Osijeka u idućih 5 godina - % anketiranih

Odgovori	Mladi*	„Odrasli“***
Bolje	33,6	47,6
Jednako	44,5	47,6
Lošije	21,9	4,8
Ukupno	100,0	100,0

*712 mladih

**20 „odraslih“: znanstvenici (10), predstavnici civilnog društva (6) i gospodarstvenici (4)

U procjenjivanju perspektivnosti pojedinih gospodarskih djelatnosti u Osijeku, mladi i „odrasli“ se slažu samo u identificiranju najperspektivnije djelatnosti (informatička tehnologija) i tri najmanje perspektivne (metaloprerađivačka, tekstilna i drvna). Zanimljivo je da mladi u prve tri najperspektivnije djelatnosti svrstavaju informatičku tehnologiju, obrazovanje i istraživanje i trgovinu, a „odrasli“ u toj grupi vide informatičku tehnologiju, kreativnu i prehrambenu industriju. Mladi vide bankarstvo i financijsko poslovanje kao perspektivnu djelatnost (na četvrtom mjestu), ali „odrasli“ pozicioniraju tu djelatnost tek na osmo mjesto.

Tablica 6

Perspektivnost sljedećih djelatnosti u Gradu Osijeku

	Prosječna ocjena*	
	mladi	„odrasli“
Informatička tehnologija	3,79	4,7
Obrazovanje i istraživanje	3,63	4,25
Trgovina	3,43	3,30
Bankarstvo i financijsko poslovanje	3,41	2,85
Prehrambena industrija	3,39	4,30
Poljoprivreda	3,29	3,95
Građevinarstvo	3,25	3,25
Kreativne industrije	3,18	4,6
Drvna industrija	2,77	2,85
Tekstilna industrija	2,73	2,55
Metaloprerađivačka industrija	2,50	2,78

* Ocjena 1 = nema perspektivu; ocjena 5 = najperspektivnija djelatnost

Upozoravajući podaci o depopulaciji Osijeka nametnuli su pitanja o tome koliko je Osijek privlačan za življenje i poslovanje (tablica 7):

Tablica 7

O privlačnosti Osijeka – za življenje i poslovanje (% DA i % NE odgovora)*

	DA		NE	
	mladi	„odrasli“	mladi	„odrasli“
Može li Osijek postati najprivlačnijim gradom za življenje u narednih 5 godina?	29,6	42,8	47,8	28,6
Može li Osijek postati najprivlačnijim gradom za otvaranje novih poduzeća i poslovanje u narednih 5 godina?	38,8	47,6	35,3	14,3

*razlika do 100% su oni koji su odgovorili NE ZNAM

Oprečnost u mišljenju mladih i „odraslih“ otvara pitanja o tome vide li „odrasli“ nešto što mladi ne vide, ili smatraju da više nemaju šanse ili volje tražiti osobna i/ili poslovna rješenja izvan Osijeka. Gotovo 50% mladih smatra da Osijek ne može postati atraktivnim za življenje u narednih pet godina – to je izravan poziv svim institucijama da suradnjom na identificiranju vizije, strateških ciljeva i strateških opcija promjene takvo razmišljanje mladih. Ovaj izazov je tim veći što čak 58,4% mladih bi željeli živjeti izvan Osijeka, a jedna trećina mladih ne bi željela da njihova djeca žive u Osijeku (tablica 8):

Tablica 8

Želite li da Vaša djeca žive izvan Osijeka - % DA i % NE odgovora*

	DA		NE	
	mladi	„odrasli“	mladi	„odrasli“
Biste li željeli živjeti u nekom drugom mjestu izvan Osijeka?	58,4	28,6	13,7	57,1
Biste li željeli da Vaša djeca žive u Osijeku?	21,8	61,9	32,8	4,8

*razlika do 100% su oni koji su odgovorili NE ZNAM

Odrednice razvoja Europske unije 2014-2020. – izazov za Grad Osijek

Grad Osijek je u svojoj dugoj povijesti često mijenjao perspektive, od velikih političko-ekonomskih sistema u kojima se našao (kao što je Rimsko carstvo, Osmanlijsko carstvo, Austro-ugarska) do manjih sistema kao što je bila Jugoslavija. Od 2013. godine, Hrvatska je ponovo u velikom političko-ekonomskom sistemu, Europskoj uniji. To znači da se razvojna perspektiva Hrvatske - države s manje od 4,5 milijuna stanovnika dramatično mijenja uključivanjem u EU s pola milijarde stanovnika. Bez obzira što je Hrvatska imala sedam godina pripreme za uključivanje u Europsku uniju, sve što se događa sada mora biti u kontekstu te nove perspektive i nove metrike, koja je sumarno izražena strateškim razvojnim dokumentom EU za plansko razdoblje 2014-2020.

http://ec.europa.eu/europe2020/index_hr.htm

Europe 2020 je strateški dokument prihvaćen još 2010. godine kojim EU želi ostvariti harmoniziranu aktivnost među članicama EU za izlazak iz krize i kreiranje uvjeta za konkurentno gospodarstvo s višom razinom zaposlenosti. Zbog toga je suština EU 2020 strategije ostvarivanje rasta koji se temelji na 3 dimenzije:

- Pametan rast, kroz djelotvornije ulaganje u obrazovanje, istraživanje i inovacije
- Održiv rast, kroz odlučniji zaokret prema gospodarstvu s niskom proizvodnjom ugljičnog dioksida
- Rast kroz uključenost svih, vodeći posebno računa o kreiranju novih poslova i smanjenju siromaštva, čime se ostvaruje ekonomska, socijalna i teritorijalna kohezija.

Ovako definirana strategija EU 2020 fokusirana je na 5 ambicioznih **ciljeva**:

1. Zaposlenost

75% ljudi starosne skupine 20-64 godina trebaju biti zaposleni

2. Istraživanje i razvoj

- 3% BDP Europske unije treba biti investiran u istraživanje i razvoj

3. Klimatske promjene i energetska održivost (20-20-20)

- Emisije plastičnih plinova smanjiti za 20% (ili čak 30%, ako to omoguće uvjeti) u odnosu na 1990.
- 20% energije proizvesti iz obnovljivih izvora
- 20% povećanje u energetskej efikasnosti

4. Obrazovanje

- Smanjiti stopu ranog napuštanja škole na ispod 10%
- Omogućiti da najmanje 40% ljudi u starosnoj skupini 30-34 godine imaju završeno tercijarno obrazovanje

5. Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti

- Najmanje 20 milijuna siromašnih i socijalno isključenih ljudi manje

Ovi ciljevi obavezuju zemlje članice da svojim strateškim aktivnostima doprinesu njihovom ostvarenju, ali ih mogu kontekstualizirati, tj. prilagoditi svojim razvojnim mogućnostima.

Da bi se povećala izvjesnost ostvarenja ovih ciljeva, EU identificira 7 ključnih inicijativa (*flagships*) unutar kojih se očekuju koordinirane aktivnosti EU i članica, jer su te inicijative međusobno povezane i zbog toga se i međusobno podržavaju ili ograničavaju:

Pametni rast:

- Digitalna agenda za Europu (Digital Agenda - <http://ec.europa.eu/digital-agenda/>)
- Inovacijska unija (Innovation Union - <http://ec.europa.eu/research/innovation-union>)
- Mladi u akciji (Youth on the Move – http://ec.europa.eu/youthonthemove/index_en.htm)

Održivi rast:

- Resursno efikasna Europa (A Resource-efficient Europe – http://ec.europa.eu/resource-efficient-europe/index_en.htm)
- Industrijska politika za globalizacijsku eru (An integrated industrial policy for the globalization era - http://ec.europa.eu/enterprise/policies/industrial-competitiveness/industrial-policy/index_en.htm)

Uključiv rast:

- Agenda za nove vještine i radna mjesta (An agenda for new skills and jobs - <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=958&langId=en>)
- Europska platforma protiv siromaštva (European platform against poverty - <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=961&langId=en>)

Bitno je razumjeti povezanost i međusobnu uvjetovanost ovih ciljeva i inicijativa, jer poboljšanja u obrazovnoj razini povećava zapošljivost ljudi i smanjuje siromaštvo. Ili, veće ulaganje u istraživanje, razvoj i inovacije u gospodarstvu s efikasnijom upotrebom resursa čini gospodarstvo konkurentnijim i kreira nova radna mjesta. Ili, investiranje u čistije tehnologije utječe na smanjenje problema zbog klimatskih promjena a istovremeno stvara nove poslovne prilike i nova radna mjesta.

Zbog toga je povezanost prioriteta, ciljeva i inicijativa ključna pretpostavka stvaranja kapaciteta Europske unije u ostvarivanju identificiranih pet temeljnih ciljeva:

Prioritet 1 – pametni rast

Ovim prioritetom želi se poboljšati performanca EU u:

- obrazovanju (ohrabrujući ljude za učenje i cjeloživotno investiranje u svoje vještine i znanje)
- istraživanju i razvoju (kreiranjem novih proizvoda / usluga koji generiraju rast i nove poslove i pomažu u rješavanju društvenih problema)
- razvoju digitalnog društva (korištenjem informacijskih i komunikacijskih tehnologija)

EU ciljevi za ostvarivanje pametnog rasta uključuju:

1. kombinirano javno i privatno ulaganje u visini od 3% od EU BDP u istraživanje, razvoj i inovacije, kako bi se ostvarili bolji uvjeti za ove aktivnosti
2. Stopa zaposlenosti za žene i muškarce starosti 20-64 godine života od 75% (kroz uključivanje više ljudi u radne aktivnosti, posebno žena, mladih, starijih i ljudi s niskom razinom obrazovanja, te legalnih migranata)
3. bolja obrazovna postignuća, posebno smanjivanjem stope napuštanja škole ispod 10% i postizanjem najmanje 40% ljudi starosti 30-34 godine s terciarnom razinom obrazovanja.

Prioritet 2 – održivi rast

Ovim prioritetom želi se ostvariti:

- konkurentnije gospodarstvo s niskom proizvodnjom ugljičnog dioksida, koja omogućava održivu upotrebu resursa
- zaštita okoliša, smanjenjem emisija i čuvanjem bio-raznolikosti
- kapitaliziranje na europskom liderstvu u razvoju novih zelenih tehnologija i proizvodnih metoda
- iskorištavanje mogućnosti uključivanja u brojne EU mreže koje daju (posebno malim proizvodnim poduzećima) dodatnu konkurentsku prednost
- poboljšanje poslovne okoline, posebno za mala i srednja poduzeća
- educiranje potrošača, kako bi njihove odluke bile utemeljene na dobroj informiranosti

EU ciljevi za ostvarivanje održivog rasta uključuju:

1. smanjenje emisije plastičnih plinova za 20% u 2020. u usporedbi s razinom iz 1990. godine. EU je spremna ići i do 30% ako se druge razvijene zemlje slično obavežu, a zemlje u razvoju doprinesu tim ciljevima u skladu sa svojim mogućnostima, u okviru jednog globalnog sporazuma.
2. povećanje udjela obnovljivih izvora u konačnoj potrošnji energije do 20%
3. kretanje prema 20%-nom povećanju u energetskej efikasnosti

Prioritet 3 – uključiv rast

Ovim prioritetom želi se ostvariti:

- povećanje stope zaposlenosti u EU – kroz više poslova, posebno boljih poslova, naročito za žene, mlade i starije
- pomoći ljudima bez obzira na dob da predvide i upravljaju promjenama kroz investiranje u svoje vještine i znanje
- moderniziranje tržišta rada i sistema socijalne zaštite
- osiguranje da koristi od rasta dođu do svih dijelova EU

EU ciljevi za ostvarivanje održivog rasta uključuju dva cilja iz skupa ciljeva kojima se operacionalizira prioritet 1, tj. pametni rast (povećanje zaposlenosti na 75%, smanjenje stope napuštanja škole ispod 10% i povećanje učešća ljudi s terciarnim obrazovanjem na najmanje 40%) i smanjenje broja ljudi koji žive u siromaštvu i socijalnoj isključenosti za najmanje 20 milijuna osoba.

SWOT analiza razvoja Grada Osijeka

Provedena analiza pokazatelja razvoja i percepcije mladih, predstavnika Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, lokalne samouprave, gospodarstvenika i aktivista civilnog društva, te uvid u tendencije jačanja odgovornosti gradova za partnersko djelovanje u ostvarivanju održivog razvoja, omogućava sistematizaciju tih informacija u obliku stilizirane SWOT tablice (tj. **S**trengths – snage i **W**eaknesses – slabosti, te **O**pportunities – prilike i **T**hreats – prijetnje) (tablica 9):

Tablica 9: SWOT analiza razvojnih mogućnosti grada Osijeka – siječanj/veljača 2014.

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> ○ Jaka obrazovna industrija (Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, dobro razvijeno srednjoškolsko obrazovanje) ○ Povoljan geografski položaj (europsko raskrižje istok-zapad i sve naglašeniji pravac sjever-jug) ○ Okruženost obilnim raznovrsnim resursima (kvalitetno poljoprivredno zemljište, vodni potencijali, šume) ○ Industrijska tradicija ○ Obrtnička tradicija ○ Jaki trgovački kapaciteti ○ Dobra cestovna povezanost ○ Zračna luka Osijek-Klisa ○ Potencijal za razvoj riječnog prometa 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Starenje stanovništva i depopulacija ○ Nedovoljna povezanost obrazovne industrije i potreba regionalnog razvoja ○ Manje visokoobrazovanih ljudi od Splita, Rijeke i Zagreba ○ Više nižeobrazovanih (do završene osnovne škole) ljudi od Splita, Rijeke i Zagreba ○ Veća nezaposlenost od prosjeka Hrvatske, Splita, Rijeke i Zagreba ○ Veća nezaposlenost mladih od prosjeka Hrvatske, Splita, Rijeke i Zagreba ○ Tradicionalna gospodarska struktura, s visokim učešćem industrijskih grana niske tehnološke razine ○ Nedovoljna suradnja istraživačkih institucija i poslovnog sektora ○ Usitnjenost poljoprivredne proizvodnje ○ Neadekvatno navodnjavanje poljoprivrednih površina ○ Niska razina povezanosti malih i srednjih poduzeća s većim poslovnim sistemima ○ Nedovoljna povezanost velikih trgovačkih lanaca s lokalnom proizvodnjom ○ Profitabilnost gospodarstva se „istopila“ i pretvorila u gubitke ○ Izvozni prihodi čine samo 14% ukupnih prihoda gospodarstva, u strukturi izvoza dominantni proizvodi niske tehnološke razine ○ Nekorištenje kapaciteta zračne luke Osijek-Klisa za izlazak lokalnog gospodarstva na inozemna tržišta ○ Neodgovarajuće pretpostavke za ostvarivanje kombiniranog prometa ○ Zastarjelost infrastrukture željezničkog prometa ○ Slaba financijska moć lokalne/područne samouprave ○ Nedostatak leaderskog kapaciteta za funkcioniranje u Quaruiple Helix konceptu (suradnja lokalne uprave, akademske zajednice, poslovnog sektora i civilnog društva) ○ Nedovoljna osposobljenost institucija lokalne/područne samouprave za poduzetničko djelovanje ○ Nesanirane ratne štete ○ Miniranost

Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> ○ Članstvo Hrvatske u EU, pristup fondovima EU (posebno European Social Fund, European Fund for Regional Development, Cohesion Fund...) ○ Trendovi: <ul style="list-style-type: none"> - politički: decentralizacija, demokratizacija - ekonomski: ekonomija temeljena na znanju, suradnja i konkurencija istovremeno - socijalni: globalizacija i lokalizacija - tehnološki: čista (zelena) tehnologija, ekologija, informatizacija ○ Mogućnost prekogranične suradnje ○ Koridor Vc 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Depopulacija ○ Odlazak mladih ljudi, odlazak stručnih ljudi ○ Politizacija umjesto profesionalizacije ○ Korumpiranost i nefunkcioniranje pravne države ○ Druge sredine se razvijaju brže – Osijek gubi privlačnost za življenje i poslovanje ○ Pooštavanje konkurencije na inozemnim tržištima, posebno u segmentu proizvoda niže tehnološke razine ○ Vrijeme za promjene se skraćuje

Veliki broj konstatacija u ovoj SWOT analizi bile su prisutne i u SWOT analizi rađenoj prilikom izrade Strategije razvoja gospodarstva Grada Osijeka za osmogodišnje razdoblje 2007-2015. godine. Provedena analiza¹⁸ ostvarenih ciljeva u okviru te strategije omogućava zaključak kako je neophodno dobro određivanje vremenske dimenzije ciljeva i aktivnosti, jer se u protivnom očekivane promjene neće i ne mogu dogoditi. Iako je mnogo aktivnosti ostvareno, često puta nedostatak povezanosti i istovremenosti umanjio je efekte u ostvarivanju postavljenih ciljeva, te su brojne slabosti ostale i dalje aktualne.

SWOT analiza daje dobru podlogu za utvrđivanje strateškog odlučivanja, pri čemu se prate kriteriji efikasnosti: snage koristiti za „hvatanje“ prilika (strateška aktivnost najvišeg prioriteta), na slabosti djelovati kako bi se eliminirale i/ili pretvorile u snage, a prema prijetnjama se odnositi kao izazovima.

U tom kontekstu su i definirani vizija i ciljevi razvoja Grada Osijeka za razdoblje 2014.- 2020. godine, koje je plansko ali i financijsko razdoblje za upravljanje razvojem u EU.

Strateška pitanja

Provedena analiza Osijeka sada (kroz razdoblje 2008-2013.), a sumirana u SWOT analizi otvara, ponovno, neka stara strateška pitanja o fokusu razvoja, koja se temelje na ocjeni relevantnosti, izvodljivosti i koristi:

- Je li točka preokreta moguća u gradu koji bilježi dugogodišnje zaostajanje?
- Je li ruralna okolina prepreka razvoju nekog grada?
- Koju ulogu obrazovna industrija može imati za grad?
- Tko je nositelj tranzicije iz industrijskog grada u grad znanja?
- Kako bogati gradovi promišljaju svoju budućnost?
- Kako gradovi uče od drugih?

¹⁸ Analizu su na zahtjev gradonačelnika Krešimira Bubala napravili upravni odjeli Grada Osijeka u siječnju 2013. godine – Program aktivnosti za realizaciju ciljeva u okviru Strategije gospodarskog razvitka Grada Osijeka, Osijek, siječanj 2013. godine

Na ova pitanja najbolje će odgovoriti oni koji su bili već u toj situaciji, a to su gradovi čije iskustvo je prepoznato u svijetu i koristi se kao primjer *najbolje prakse*. Za primjere su izabrani neki od gradova čije iskustvo je bilo korišteno u izradi studije Strategija gospodarskog razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada, 2007-2015, uz dodatak četiri nova dobra primjera – svi gradovi bili su rangirani u grupi najboljih 7 gradova u svijetu s obzirom na način kako su koristili tehnologiju za rješavanje lokalnih razvojnih problema: Sunderland, Tianjin, Waterloo, te Eindhoven, Oulu, Dundee i Tallinn¹⁹ (uz ime grada napisana je i godina kada su bili rangirani kao inteligentni gradovi):

- Sunderland, Velika Britanija, 2002., 2004., 2005., 2007. – od propadanja do tražene poslovne lokacije
- Tianjin, Kina, 2005., 2006. – okruženost ruralnim područjem nije nedostatak
- Waterloo, Ontario, Kanada, 2006. – jaka obrazovna industrija omogućava razvoj inovativnih poduzeća
- Eindhoven, Nizozemska, 2009., 2010., 2011. – razvoj temeljen na znanju, kroz kreiranje platforme za primjenu modela otvorene inovacije kroz snažnu suradnju u okviru javno-privatnog partnerstva (The Brainport Model www.brainport.nl)
- Tallinn, Estonija, 2007., 2008., 2009., 2010., 2013. – razvoj na obrazovanju za ICT sektor, partnerstvo obrazovnih institucija i poslovnog sektora u pokretanju inkubatora fokusiranih na kreativnu industriju, medicinu, biotehnologiju, mehatroniku i ICT. Do 2015. će kroz javno-privatno partnerstvo pokriti Estoniju sa 100 Mbps širokopojasnom mrežom.
- Dundee, Škotska, 2007., 2008., 2010. - gospodarska struktura temeljena na trgovini, ribarstvu, proizvodnji hrane i brodogradnji je izgubila konkurentnost, poduzeća su se zatvarala, ljudi odlazili. Kroz partnerstvo različitih aktera (lokalne uprave, poslovnog sektora, obrazovnih institucija, neprofitne organizacije) pokrenuto 1991. godine (Dundee Partnership) uspjeli su napraviti preokret – kreirali su povoljnu poduzetničku okolinu kroz pojednostavljivanje administrativnih procedura, a poduzetničkim inicijativama i ulaganjima u istraživanje i razvoj su pokrenuli ekonomski oporavak.
- Oulu, Finska, 2012., 2013. – industrijski grad na sjeveru Finske (200 km južno od arktičkog kruga) je svoj razvoj u 1980-im godinama temeljio na lokaciji istraživačkog centra Nokia u gradu i razvoju poslovnih pothvata temeljenih na mobilnoj tehnologiji. Poslovni problemi Nokie su doveli do zatvaranja poduzeća i nezaposlenosti. Gradskom strategijom 2007-2013 (Innovation Strategy) uspjeli su pokrenuti značajne procese pozitivnih promjena, jer su u te procese uključili sve građane i što su prepoznali da će poslovne prilike nastajati kroz povezivanje s globalnim tržištima, a ne kroz svoje pozicioniranje unutar Finske samo.

Pored ovih iskustava, dobar primjer je i strateško promišljanje grada Rotterdama koji svoj razvoj strateški određuje uz identificiranje svoje povezanosti s okruženjem, a ne izolirano od okruženja.

Osijek se može naći u svim ovim pitanjima, pa se prema tome nameću i strateški odgovori:

- Osijek je iskusio dugi niz godina ekonomskog zaostajanja, smanjenja stanovništva, nestajanje tradicionalne gospodarske strukture, kao i Sunderland u Velikoj Britaniji

¹⁹ Intelligent Community Forum već nekoliko godina rangira najbolje gradove s obzirom na korištenje tehnologije u rješavanju lokalnih razvojnih problema – www.intelligentcommunity.org

- Okruženost Osijeka ruralnim područjem ne mora biti razvojna prepreka, kao što to nije ni Tianjinu u Kini
- Osijek ima jaku obrazovnu industriju i sjedište je sveučilišta, treba ih partnerski uključiti u ostvarivanje vizije, kao što je to učinio Waterloo u Kanadi i Eindhoven u Nizozemskoj
- Osijek svoju preobrazbu iz industrijskog u grad znanja može također graditi na korištenju iskustva drugih, te partnerstva s lokalnim sveučilištem i poslovnom zajednicom, kao što to radi Oulu u Finskoj, Dundee u Škotskoj i Tallinn u Estoniji
- Osijek svoj razvoj mora gledati u okviru regije koja se također razvija, kao što to čini i Rotterdam u Nizozemskoj, jer gradovi i njihova okolina su međusobno povezani dijelovi regionalnog gospodarstva – gradovi i njihova okolina ili se zajedno razvijaju ili zajedno zaostaju.

Strateški odgovori Osijeka – okvir za plan akcije

Osijek više ne smije dopustiti:

- više iseljavanja nego useljavanja
- odlazak mladih ljudi
- nisku razinu obrazovanosti
- proizvodnju proizvoda niskog tehnološkog intenziteta
- visoku nezaposlenost

Korištenjem SWOT analize kao opisa stanja u kojem se Osijek nalazi sada i kojim prilikama i prijetnjama je izložen, uz prikaz strateških odgovora nekoliko gradova u svijetu od kojih Osijek može naučiti, vlastite strateške odgovore Osijek mora tražiti u zaustavljanju postojećih negativnih tendencija i stvaranju lokalne energije za izgradnju inteligentnog grada koji je konkurentan u globalnoj utakmici.

Pri tome, Osijek će se koristiti modelom inteligentnog grada u kojem će se fokusirati na:

- masovnu dostupnost širokopojasnoj infrastrukturi, ali i razvoj znanja kako koristiti taj resurs za povećanje kvalitete življenja i jačanje konkurentnosti poslovnog sektora;
- jačanje uloge Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku u stvaranju inovativnog kapaciteta gospodarstva;
- razvoj digitalne demokracije, kroz osposobljavanje i lokalne samouprave i građana i poslovnog sektora za komunikaciju u identificiranju potreba i oblikovanju prijedloga za rješavanje problema građana i poslovnog sektora.

Nova perspektiva razvoja Grada Osijeka – Osijek u 2020. godini

Vizija

Grad Osijek će do 2020. godine ostvariti uvjete za uključivanje u forum inteligentnih gradova (<http://www.intelligentcommunity.org>), s obzirom na postignuća u korištenju informacijske i komunikacijske tehnologije temeljene na širokopojasnim uslugama, povećanju obrazovne razine stanovnika, povećanju konkurentnosti gospodarstva kroz inovacije, postignuća u digitalnoj demokraciji i kvaliteti života za sve građane.

Grad Osijek je poželjno mjesto za raditi, živjeti i uživati u uređenom zelenom gradu, u kojem građani mogu zadovoljavati svoje obrazovne, kulturne, društvene i sportske potrebe.

Misija

Misija Gradskog vijeća, Gradonačelnika i njegovog tima, te profesionalne strukture gradske uprave je zajedničko djelovanje sa ostalim sudionicima (Quadruple Helix) modela društvene odgovornosti za razvoj (sveučilištem, poslovnim sektorom i civilnim društvom) radi kreiranja i implementacije strategija za transformaciju vizije u stvarnost.

Vrijednosti

U ostvarivanju vizije, Grad Osijek će sa svojim izabranim vodstvom i profesionalnom gradskom upravom djelovati u okviru sljedećih vrijednosti:

- **Osobno poštenje** koje se temelji na najvišim standardima etičnosti, profesionalizma i transparentnosti.
- **Odgovornost** prema zajednici kroz transparentno kontinuirano praćenje i vrednovanje svih aktivnosti, djelotvorno reagiranje na promjene u potrebama članova zajednice.
- **Suradnja** je neophodna, te je potrebno razviti kulturu promjenjivog umrežavanja, ovisno o projektnim zadacima, ali i stalnu suradnju na strateškoj razini, posebno između aktera Quadruple Helix modela (lokalna samouprava, sveučilište, poslovni sektor i civilno društvo).
- **Poduzetno ponašanje** (proaktivnost u djelovanju, inovativnost u traženju rješenja za izazove razvoja Grada Osijeka, odgovornost za odluke) je pretpostavka izgradnje potrebne energije za ostvarenje ambiciozne vizije o izgradnje Osijeka kao inteligentnog grada do 2020. godine.
- **Izvrsnost** u služenju zajednici, pri čemu voditi računa o inovativnim rješenjima u traženju kako s ograničenim resursima učiniti više.

Ciljevi

daju putokaz strateškog djelovanja kako želimo izgraditi održiv grad u okviru sljedećih međusobno povezanih odrednica o kojima ovisi tranzicija Osijeka iz industrijskog u inteligentni grad²⁰:

²⁰ Te odrednice su bile osnova i strateškog dokumenta Strategija gospodarskog razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada, 2007-2015, a dijelom su preuzete iz strateškog dokumenta grada Rotterdama pod naslovom Economic Vision 2020: Rotterdam – City of the Future, Strong city in a prosperous region (uz suglasnost kreatora tog dokumenta).

učiti zajedno

- grad znanja
- virtualni grad

raditi zajedno

- poduzetnički grad
- inteligentni grad

živjeti zajedno

- atraktivan grad za življenje
- grad mladih

Učiti zajedno

Osijek – grad znanja

Jačanje lokacijske snage grada Osijeka moguće je kroz stvaranje Osijeka - grada znanja. Zbog toga grad Osijek mora težiti ka daljnjem jačanju industrije znanja i poduzetničkih pothvata temeljenih na znanju. Prioritet će biti jačanje Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku kroz razvoj Tehnološkog parka i Međunarodnog centra za poduzetničke studije. Sa Sveučilištom Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku u cjelini, te srednješkolskim obrazovnim kapacitetima, Osijek može ponuditi mnogo u području razvoja novih znanja i ugrađivanje znanja u visokovrijedne poduzetničke pothvate, u suradnji sa poslovnim sektorom Osijeka koji ima značajna kumulirana znanja i iskustva. Boljom povezanošću akademskog i poslovnog sektora osigurati će se bolje korištenje znanja u stvaranju konkurentnosti, posebno u području proizvodnje hrane, energije, građevinarstva, turizma (zdravstvenog) i kreativne industrije. Obrazovna razina radne snage mora se značajno povećati i poslovni sektor mora biti inovativniji. Osijek mora postati jedan od najinovativnijih gradova Hrvatske.

Cilj 1: Ostvariti međunarodnu prepoznatljivost istraživačkih i obrazovnih kapaciteta Sveučilišta Josipa Jurja

Strossmayera u Osijeku kao neophodnih sastavnica razvoja Grada Osijeka i istočne Hrvatske, profilirati osječko sveučilište kao centar izvrsnosti u znanjima iz područja proizvodnje hrane, energije, građevinarstva, zdravstva, poduzetništva i kreativne industrije

Potrebne aktivnosti:

- 1.1. Stvaranje širokog partnerstva između sveučilišta, poslovnog sektora i lokalne uprave, za stvaranje podrške u razvoju financijskih i organizacijskih modela potrebnih za realizaciju cilja 1, koji trebaju omogućiti prepoznavanje potreba za novim obrazovnim sadržajima i istraživačkim temama.

Cilj 2. Postati grad rasta i prilika

Potrebne aktivnosti –fokusirati sve raspoložive resurse na gospodarski razvoj, posebno kroz:

- 2.1. Pojednostavljenje i pojeftinjenje administrativnih procedura u nadležnosti grada
- 2.2. Investiranje u stratešku infrastrukturu u cilju privlačenja i zadržavanja poslovnih inicijativa (zračna luka – putnički i cargo kapacitet, riječni promet, željeznički promet, cestovni promet, telekomunikacijska mreža).
- 2.3. Sređivanje zemljišnih evidencija i eliminiranje neusklađenosti s katastarskim evidencijama, čime će se eliminirati značajna prepreka ulagačima i povlačenju sredstava iz EU fondova.
- 2.4. Investiranje u energetske kapacitete (električna energija, toplinska energija, plin), u korištenje obnovljivih izvora energije u toplinarstvu i opskrbi električnom energijom, u unaprjeđenje sustava izgradnjom novih kogeneracijskih postrojenja, te u jačanje energetske učinkovitosti na strani krajnjih korisnika.
- 2.5. Investiranje u gospodarenje otpadom.
- 2.6. Jačanje obrazovne industrije (uključivo cjeloživotno obrazovanje) u funkciji tranzicije grada prema djelatnostima koje daju visoku dodanu vrijednost zbog uloženog znanja, posebno iz područja primjene informacijskih tehnologija.
- 2.7. Investiranje u transfer znanja iz istraživačkih institucija u poslovni sektor.

Osijek – virtualni grad

Osijek ima elemente infrastrukture potrebne za virtualni svijet, ali mora stvoriti uvjete za korištenje virtualnog svijeta svima u Osijeku (stanovnicima i poslovnom sektoru).

Cilj 3: Postati e-grad prepoznatljiv po razvoju usluga temeljenih na kapacitetima širokopojasne mreže

Potrebne aktivnosti:

- 3.1. Investirati u znanje kako informacijska i komunikacijska tehnologija može kreirati nove poslove.
- 3.2. Pokrenuti javno-privatno partnerstvo u osiguranju pristupa kapacitetima širokopojasne mreže.

Raditi zajedno

Osijek - grad poduzetnika

Osijek ima dugu obrtničku i industrijsku tradiciju. U novom, umreženom globalnom svijetu, poduzetničke kompetencije za kontinuirano inoviranje su prioritetne, i to ne samo na razini pojedinca nego i na razini institucija. Zbog toga obrazovne institucije, lokalna samouprava i poslovni sektor moraju zajednički djelovati u stimuliranju i razvoju poduzetničkog kapaciteta Osijeka promoviranjem znanja, otklanjanjem administrativnih prepreka i izgradnjom infrastrukture koja omogućava početnicima uspješan razvoj poduzetničkih pothvata. Time će se omogućiti jačanje konkurentnosti gospodarstva, a time i iskorak na međunarodna tržišta.

Cilj 4: U strukturi prerađivačke industrije povećati učešće proizvoda visoke tehnološke intenzivnosti

Potrebne aktivnosti:

- 4.1. Osigurati suradnju poslovnog sektora i istraživačkih institucija u razvoju novih proizvoda.

Cilj 5: Povećati broj poduzetničkih pothvata

Potrebne aktivnosti:

- 5.1. Kroz fokusirano i suradničko angažiranje potpornih institucija (Centar za poduzetništvo, BIOS, Tehnološko-razvojni centar, Regionalna razvojna agencija) osigurati obrazovne programe i mentorstvo za ljude koji žele pokrenuti poslovni pothvat, posebno u područjima proizvodnje hrane, energetike, kreativne industrije, zdravstvenog turizma...
- 5.2. Kontinuirano stvarati pretpostavke (lokacijske, obrazovne) za izgradnju malih obrtnih centara (proizvodnih i uslužnih) na kvartovskim principima, ali i u cilju oživljavanje centra grada i Tvrđe

Cilj 6: Povećati broj rastućih poduzeća

Potrebne aktivnosti:

- 6.1. Kroz javno-privatno partnerstvo pokrenuti fond rizičnog kapitala za financijsku podršku rastućim poduzećima.
- 6.2. U suradnji potpornih institucija, prvenstveno Centra za poduzetništvo sa Sveučilištem Josipom Jurja Strossmayera u Osijeku, Međunarodnim centrom za poduzetništvo razviti edukativni i savjetodavni program za rastuća poduzeća.

Osijek – inteligentni grad

U oblikovanju vizije, ciljeva i aktivnosti moraju sudjelovati svi, kako bi promjene bile izbor i odgovornost svih stanovnika Osijeka. Zbog toga treba portal grada Osijeka www.osijek.hr učiniti alatom za stvaranje digitalne demokracije:

Cilj 7. Osposobiti grad za digitalnu demokraciju

Potrebne aktivnosti:

7.1. Promovirati uključenost građana u raspravu o svim problemima grada

Živjeti zajedno

Osijek - atraktivan grad za življenje

Osijek je grad s korijenima, grad ponosan na svoju kulturološku raznovrsnost, grad na Dravi, grad zelenila, grad sa Zoološkim vrtom, grad u koji ljudi vole dolaziti (i ostajati). Veći broj iseljenih stanovnika nego doseljenih u Osijek, smanjen broj stanovnika Osijeka u 2011. u odnosu na 2001. godinu mora biti preokrenut u korist doseljenih.

Cilj 8. Osnajiti atraktivnost Osijeka za stanovnike i posjetitelje, posebno za mlade, eksperte u IT, zdravstvu, obrazovanju i kreativnim industrijama

Potrebne aktivnosti:

- 8.1. Nastaviti s aktivnostima na poboljšanju izgleda Osijeka – sačuvati industrijsko graditeljsko naslijeđe kroz pronalaženje novih namjena tih kapaciteta
- 8.2. Planirati vraćanje života u centar grada – ne dozvoliti devastaciju centra zbog izlaska trgovačkih aktivnosti iz centra grada
- 8.3. Raditi na stvaranju uvjeta za razvoj kreativnih industrija (u suradnji sveučilišta, kulturnih institucija, poslovnog sektora i lokalne uprave) a kroz usklađeno provođenje Strategije kulturnog razvitka Grada Osijeka 2014-2020. sa ovim strateškim dokumentom
- 8.4. Učiniti Zoološki vrt multifunkcionalnim centrom (obrazovanje, rekreacija)²¹
- 8.5. Raditi na povezivanju različitih kapaciteta i znanja u cilju razvoja zdravstvenog turizma (znanje, institucije, zračna luka...)

Osijek - grad mladih

Osijek je sjedište sveučilišta i jake srednjoškolske mreže. Osijek želi ponuditi mladima najbolje obrazovne mogućnosti (Osijek – grad znanja), najbolje poslovne mogućnosti (Osijek – grad poduzetnika) i biti grad u kojima mladi žele doći i ostati (Osijek – atraktivan grad za življenje).

²¹ Još 1997. godine izrađen je idejni prijedlog o mogućoj transformaciji Zoološkog vrta u multifunkcionalni centar s kombiniranjem edukativnih i rekreativnih aktivnosti. Prijedlog su izradili nizozemski eksperti Aleid D. Rensen-Oosting (tadašnja direktorica najvećeg nizozemskog zoološkog vrta u Emenu) i Jaap Rensen (arhitekt, specijalist za zoološke vrtove), čiji boravak u Osijeku je financirala nizozemska vlada.

Cilj 9: O snažiti atraktivnost Osijeka za mlade

Potrebne aktivnosti:

- 9.1. Osigurati smještajne kapacitete za studente
- 9.2. Kroz javno-privatno partnerstvo osigurati mogućnost rješavanja stambenog pitanja mladima
- 9.3. Organizirati turističke atrakcije za mlade turiste

Napomena: Pregled prioriternih projekata je dobiven od Upravnog odjela za programe i projekte EU i gospodarstvo 31.03.2014. godine, ali kao radna verzija. Nakon usvajanja ove studije kao strateškog dokumenta, potrebno je strukturirati prioritete projekte prema predloženim ciljevima i aktivnostima, s identifikacijom dinamike realizacije i nositelja pojedinih aktivnosti, što je operativni plan realizacije ovih strateških ciljeva.

Pretpostavke za ostvarenje vizije, ciljeva i aktivnosti

Ostvarenje vizije i ciljeva zahtijeva ispunjenje određenih pretpostavki na kojima svoj razvoj grade najuspješniji gradovi širom svijeta, koji svoju inteligenciju definiraju na²²:

- kreiranju kulture korištenja tehnologije
- umreženosti institucija
- vibrantnoj poduzetničkoj okolini i
- poduzetničkoj lokalnoj samoupravi.

Kreiranje kulture korištenja tehnologije

Dok se još uvijek mnoge sredine bore za gradnju tradicionalne infrastrukture radi privlačenja investicija i kreiranja novog zapošljavanja, sve više gradova vidi širokopojasnu komunikacijsku infrastrukturu i informacijsku tehnologiju kao ključne komponente uspješnog razvoja, uz dobru tradicionalnu infrastrukturu (integrirana infrastruktura: zračna luka, željeznička, riječna i cestovna mreža). Nedostatak kapaciteta korištenja tehnologije i na strani građana i na strani lokalne samouprave, ali i u poslovnom sektoru jedno je od najvećih ograničenja u stvaranju inteligentnog grada.

Umreženost institucija

Ostvarivanje održivog razvoja u uvjetima globalne konkurencije moguće je samo u suradničkom djelovanju različitih institucija, uz prepoznavanje zajedničke vizije i ciljeva.

Poduzetnička okolina, a ne prepreke

²² www.intelligentcommunity.org – 10.03.2014.

Korištenjem digitalne tehnologije, gradovi mogu učiniti svoje usluge dostupne svima 24 sata, 7 dana u tjednu. Lokalna samouprava može značajno pomoći u iniciranju promjena u administrativnim procedurama, jer je najbliža problemima građana i mora ih poznavati bolje od bilo koje druge razine vlasti.

Poduzetnička lokalna samouprava

U proaktivnom djelovanju lokalne samouprave ne čeka se, nego se djeluje kroz kontinuirano praćenje potreba građana i poslovnog sektora, a rješenja se traže sa svim relevantnim sudionicima gradskog života.

Kombiniranjem poduzetničkog kapaciteta lokalne samouprave, kulture korištenja tehnologije i kreiranja poduzetničke okoline, stvara se okosnica inteligentnog grada, koji upravlja procesima zadovoljenja potreba svojih građana. Korištenjem modela inteligentnog grada opisanog dimenzijama širokopojasne mreže, obrazovane radne snage, inovacijama, digitalnom demokracijom i kapacitetom promocije svojih snaga (marketingom) jedinice lokalne uprave (gradovi, županije) imaju priliku za dizajniranje projekata, njihovo rangiranje po prioritetima i umrežavanje s projektima drugih jedinica lokalne uprave u cilju povećanja konkurentnosti svoje lokalne sredine, kao atraktivnih sredina za življenje i posao. Da bi se stimulirao gospodarski razvoj temeljen na širokopojasnoj mreži i informacijskoj tehnologiji, postoji rangiranje za Top Seven Intelligent Communities koje se temelji na sljedećim kriterijima:

- privlačenje investicija ili stimuliranje pokretanje poslovnih pothvata
- kreiranje novih radnih mjesta
- kreiranje training programa kako bi stanovnici grada imali odgovarajuća znanja i vještine
- investiranje u infrastrukturu koja omogućava primjenu novih tehnologija
- poboljšanje javnih usluga kao što je obrazovanje, lokalna uprava, primjena zakona ili sudjelovanje građana u radu lokalne uprave
- inovacije u poslovnim procesima i administrativnim procedurama
- osiguranje pristupa širokopojasnoj mreži i resursima IT za stanovnike s niskim prihodima i za skupine s posebnim potrebama..

Za praćenje ostvarenja postavljene vizije o Gradu Osijeku koji će zadovoljiti ove kriterije za uključivanje u forum inteligentnih gradova, svaki građanin može koristiti test na web stranici Intelligent Community Forum-a

https://www.intelligentcommunity.org/index.php?src=gendocs&ref=Quiz_Frame&category=Awards&link=Quiz_Frame, čime se ostvaruje važna dimenzija transparentnosti.

Od strategije do primjene

Vizija o Osijeku kao inteligentnom gradu i strategija postizanja te vizije putem devet ciljeva može se ostvariti samo uz disciplinirano djelovanje svih odgovornih sudionika tog procesa: lokalne samouprave, poslovne i akademske zajednice Osijeka, civilnog društva, stvaranja kreativnog marketinga temeljenog na strategiji brandiranja Osijeka i inovativnog financiranja.

Preporuke

Preporuka 1

Intenzivirati aktivnosti na završavanju procesa potpune pokrivenosti Osijeka širokopojasnom infrastrukturom, te osposobljavanje za razvoj proizvoda koji korištenje takvog kapaciteta omogućava. Na taj način Grad Osijek se direktno uključuje u realizaciju Digitalne agende za Europu, a kroz to i ključne dimenzije ostvarivanja EU 2020 strategija, a to je dimenzija pametnog razvoja.

Nositelj: Grad Osijeka

Preporuka 2

Razviti model partnerskog djelovanja Grada Osijeka, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, predstavnika poslovnog sektora i civilnog društva kao glavnih aktera u realizaciji ovog strateškog dokumenta..

Nositelj: Grad Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Preporuka 3

Za jačanje inovativnog kapaciteta poslovnog sektora potrebno je osigurati stručnu pomoć u procesima zaštite intelektualnog vlasništva inovacija u malim i srednjim poduzećima, podržati inkubaciju inovativnih poduzeća i formirati rizični fond za financiranje inovativnih pothvata, u suradnji s poslovnim sektorom, zainteresiranim bankama, drugim lokalnim samoupravama, centralnom vladom.

Nositelj: Grad Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Preporuka 4

Hitno učiniti postojeći portal grada Osijeka komponentom stvaranja digitalne demokracije u Osijeku kroz omogućavanje građanima da sudjeluju u oblikovanju politika, programa i odluka Gradskog vijeća Grada Osijeka, te raditi na razvoju novih usluga koje će omogućiti građanima i poduzetnicima brzo rješavanje njihovih zahtjeva.

Nositelj: Grad Osijek

Preporuka 5

Za praćenje implementacije Strategije razvoja Grada Osijeka – od industrijskog do inteligentnog grada treba osnovati Savjetodavni odbor, u kojem bi bili zastupljeni čelni ljudi Grada Osijek, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatske gospodarske

komore – Županijske komore Osijek, Centra za poduzetništvo u Osijeku, uz 2-3 međunarodna eksperta iz gradova koji su imali slična razvojna iskustva, npr. gradova koji su prikazani kao primjeri dobre prakse. Osnivanje Savjetodavnog odbora bi bio dobar završetak procesa prihvaćanja predložene vizije tranzicije Osijeka u inteligentni grad i početak rada na implementaciji strateških ciljeva. Takav savjetodavni odbor bi imao i važnu ulogu u odlučivanju o prioritetima i prezentiranju projekata kojima će se realizirati usvojena strategija prema potencijalnim financijerima (domaćim i međunarodnim).

Nositelj: Grad Osijek

Preporuka 6

Nedostak statističkih indikatora za mjerenje razvoja gradova, a posebno indikatora koji predstavljaju novu metriku, vezanu za praćenje realizacije EU 2020, ozbiljno je ograničenje djelotvornog upravljanje razvojem. Zbog toga je potrebno napraviti ekspertsku analizu raspoložive informacijske osnovice i o tome informirati nadležne državne institucije. Za potrebu praćenja realizacije ove strategije predlaže se i kvalitativno praćenje, kroz primjenu metodologije utvrđivanja indeksa sreće.²³

Nositelj: Grad Osijek i Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Preporuka 7

Za jačanje kapaciteta Grada Osijeka za implementaciju strateških odrednica i praćenja ostvarenja predlaže se osnivanje male organizacijske jedinice s takvom nadležnosti. Ta organizacijska jedinica treba korištenjem metode europskog semestra definirati u 6-mjesečnim intervalima tko, što i kada treba učiniti u cilju realizacije postavljenih ciljeva. Ujedno se predlaže da Grad Osijek postane član Europe 2020 Monitoring Platform koja ima zadatak osigurati konzultantsku razmjenu iskustva u provođenju EU 2020 strategije, a ovaj strateški dokument je u funkciji ostvarivanja EU 2020 agende.

<https://portal.cor.europa.eu/europe2020/Knowledge/Pages/BecomeaMember.aspx>

Nositelj: Grad Osijek

Preporuka 8

Vizija Osijeka o transformaciji iz industrijskog u inteligentni grad zahtijeva temeljitu promjenu imidža grada, te je potrebno izgraditi posebnu branding strategiju koja će stimulirati ekonomski rast grada. Branding strategija treba promijeniti percepciju o gradu kao mjestu u kojem mladi ne žele živjeti²⁴, a ljudi izvan Osijeka ne žele doći živjeti u Osijek. Branding strategija treba kreirati zajedničku viziju za budućnost lokalne zajednice, te osigurati da bude

²³ Anita Frajman Ivković je 2012. godine doktorirala na Ekonomskom fakultetu u Osijeku na temu indeksa sreće, a empirijski dio istraživanja provela je na primjeru Osijeka (prilog 2). Ovakav pristup bi bio vrlo koristan za evaluaciju progressa prema identificiranoj viziji i dimenzijama „učiti zajedno“, „raditi zajedno“ i „živjeti zajedno“ .

²⁴ Provedeno anketiranje učenika i studenata u okviru izrade ove studije u siječnju i veljači 2014. godine pokazalo je da čak 58% anketiranih mladih ne želi živjeti u Osijeku.

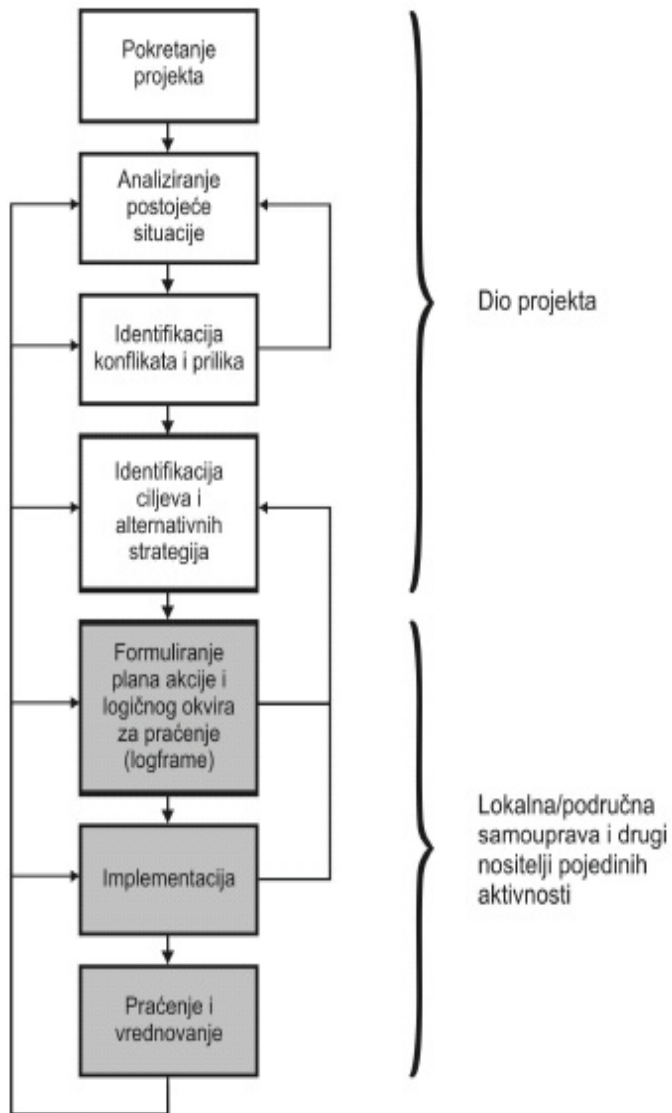
prihvaćena kao vodič za promjenu. Prihvaćanjem predložene vizije i ciljeva, Osijek se treba profilirati kao inteligentni grad čiji razvoj se temelji na znanju, a posebno na razvijenosti primjene informacijskih tehnologija. Uspješnost branding strategije će ovisiti i o utvrđenim uzorima (benchmark). Branding strategija treba također ponuditi instrumente za mjerenje uspjeha, od svjesnosti da brand postoji, prepoznavanja i razumijevanja branda, daje li grad ono što se brandom obećava, koliko je brand vrijedan različitim segmentima društva. U praćenju efekata branding strategije mogu se koristiti profesionalne organizacije (konzistentna godišnja anketa), ili organizacijska jedinica unutar gradske uprave za praćenje realizacije ove strategije.

Nositelji: Grad Osijek, poslovni lideri, lideri civilnog sektora, Turistička zajednica, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, kulturne institucije, lokalni mediji

Povezanost strategijskog programiranja, formulacije strategije, implementacije i praćenja

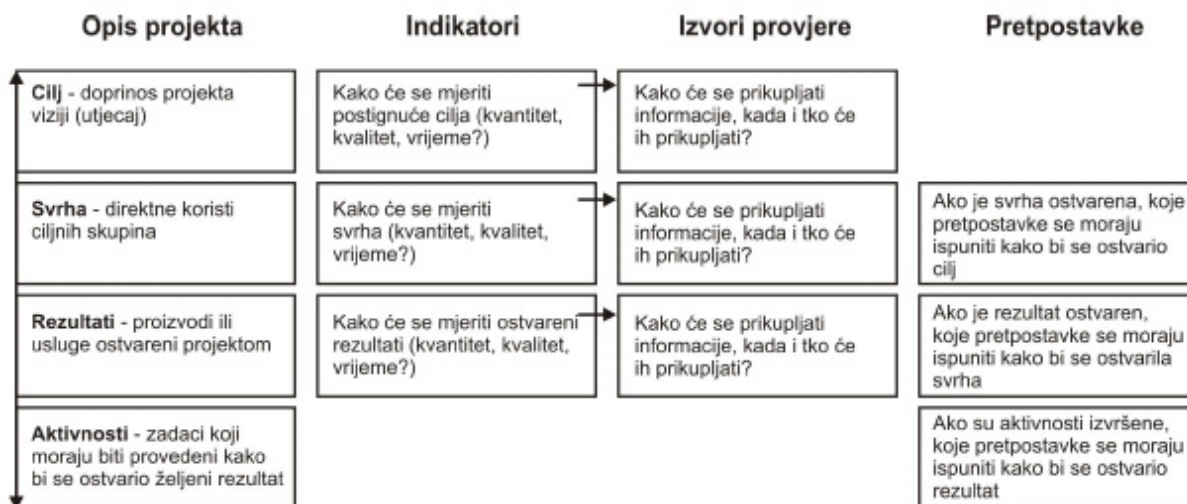
Izrada studije **Strategija razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada** rađena je u okviru modela povezivanja participatorne metodologije, sistemskog pristupa i najboljeg svjetskog iskustva u rješavanju lokalnih razvojnih problema, koji se može opisati sljedećim algoritmom (slika 1):

Slika 1: Algoritam strategijskog planiranja, primjene strategijskih planova i praćenja efekata

U izradi studije napravljen je i korak više izradom stiliziranog okvira za povezivanje ciljeva, aktivnosti, rezultata, indikatora i referentnih podataka za praćenje ostvarenja postavljenih ciljeva (*logframe*). *Logframe* je izvrstan alat za povezivanje formuliranih strateških ciljeva, svrhe, rezultata, indikatora za praćenje izvršenja ciljeva, nositelja aktivnosti, rokova i očekivanih rizika (utjecaja iz okoline)²⁵ čija cjelovita struktura je prikazana na slici 2:

Slika 2: Logframe

Izvor: europa.eu.int/comm/europeaid/qsm/project_en.htm

Da bi se prvi ciklus strateškog planiranja zatvorio potrebno je završiti fazu formuliranja izradom detaljnog *logframe*-a kojim se daje i informacijska osnovica praćenja postignuća te jednom konferencijom koja bi trebala okupiti predstavnike svih relevantnih nositelja pojedinih aktivnosti, a to su lokalna samouprava, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i predstavnici poslovnog sektora, civilnog društva, te javna poduzeća koja djeluju u Osijeku (HT, HEP, Hrvatske vode, Hrvatske šume) radi prihvaćanja vizije, strateških pravaca i

²⁵ Korisna reference su Bryson J., Alston, F.: *Creating and Implementing Your Strategic Plan – A Workbook for Public and Nonprofit Organizations*, Jossey-Bass, 1996; European Commission/EuropeAid Co-operation office: *Project Cycle Management Guidelines*, March 2004 – dostupno i preko ec.europa.eu/europeaid/reports/pcm_guidelines_2004_en.pdf

logframe-a. Pored toga, potrebno je educirati lokalnu samoupravu o implementaciji i monitoringu realizacije prihvaćenog strateškog dokumenta. Za realizaciju predložene vizije potrebno je pratiti sve moguće izvore financiranja kao i procedure za pristupanje određenim izvorima, kao što je izrada Regionalnog operativnog programa, strateških dokumenata na razini države, te programa Europske unije.

Indikatori za praćenje realizacije postavljene vizije i ciljeva trebaju korespondirati s indikatorima definiranim za praćenje doprinosa Hrvatske u realizaciji EU 2020 strategije. U tom kontekstu važno je konzultirati stranicu

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators na kojoj su za svaku članicu EU, pa tako i za Hrvatsku, utvrđena početna stanja indikatora kojima se prati i realizacija EU 2020 strategije.

Proaktivnost temeljena na praćenju potreba građana zahtijeva potpuno drugačiju informacijsku osnovicu za procjenjivanje uspješnosti gradova i upravljanje gradovima.

Nakon usvajanja strateške studije, Grad Osijek će, ukoliko je potrebno u suradnji s ekspertskim timom, identificirati indikatore za praćenje realizacije postavljene vizije i ciljeva, pri čemu će se koristiti pristup Intelligent Community Forumu i Američke asocijacije CEOs for Cities²⁶ koja je definirala niz indikatora za mjerenje uspješnosti gradova, grupiranih kroz četiri dimenzije gradskog uspjeha: znanje, inovacije, povezanost i različitost; zatim grupa ekonomskih indikatora i indikatora temeljne vitalnosti (snage) grada²⁷.

Grad znanja:

najvažnija imovina grada u ekonomiji temeljenoj na znanju su obrazovani ljudi. Gradovi su mjesta gdje ljudi grade svoje znanje kroz obrazovanje i iskustvo. Gradovi privlače mlade ljude i kreiraju prilike da razviju i primjene svoja znanja. Indikatori:

- broj upisanih na visokoškolske institucije
- broj kreativnih profesionalaca
- broj stranaca - visokoobrazovanih ljudi

²⁶ www.ceosforcities.org – 15. studeni 2006.

²⁷ Moguća referenca u izradi indikatora za praćenje realizacije postavljene vizije i ciljeva je i ISO37120:2014 smart city standard

http://www.iso.org/iso/catalogue_detail?csnumber=62436

<http://smartcitiescouncil.com/article/dissecting-iso-37120-why-new-smart-city-standard-good-news-cities>

Inovativni grad:

sposobnost kreiranja novih ideja i pretvaranje ideja u stvarnost je kritični izvor konkurentskih prednosti ne samo za poduzeća nego za lokalnu sredinu. Indikatori:

- broj patenata
- rizični kapital
- samozapošljavanje
- mala poduzeća

Umreženi grad:

atraktivnost gradova temeljena je na kapacitetu povezivanja lokalnog stanovništva i povezanosti sa svijetom. Lokalna povezanost pomaže promociju novih ideja i čini grad boljim mjestom za život, a vanjska povezanost omogućava ljudima i poslovnom sektoru ulazak u globalnu ekonomiju. Indikatori:

- glasovanje
- uključenost u zajednicu
- ekonomska integracija
- prometna infrastruktura
- međunarodni studenti
- putovanja u inozemstvo
- internet pristup

Različit grad:

jedinstvenost identiteta grada doprinosi konkurentnoj prednosti koju je teško napasti. Indikatori:

- indeks različitosti
- kulturne institucije
- raznovrsnost restorana
- raznovrsnost kulturne ponude (kinematografi, kazališta)

Indikatori ekonomske performance

- prihod po stanovniku
- stopa siromaštva

Indikatori temeljne vitalnosti

- kulturne aktivnosti
- civilni identitet
- vladine institucije

Budućnost koja se događa oko nas temelji se na pažljivom praćenju potreba stanovnika i poslovnog sektora, te građenju politike upravljanja gradom na principima globalne konkurentnosti. U tome je bitna i percepcija građana, kao što je mjerenje indeksa sreće. Kombiniranjem „čvrstih“ indikatora i informacija o percepciji građana, bit će omogućeno bolje upravljanje željenim procesima razvoja.

Pri tome, uspješni gradovi stalno se uspoređuju s jednakima i boljima. To je potpuno druga metrika kojom se mjeri uspješnost grada od onih na koje smo tradicionalno navikli, korištenjem poreznih instrumenata. Ta nova metrika odgovara novoj poduzetničkoj ulozi lokalne samouprave.

Rizici u ostvarivanju preporuka

Ostvarivanje vizije ovisi o predanosti i ekspertskom umrežavanju lokalne samouprave, poslovnog sektora, Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i civilnog društva. Izostanak tih pretpostavki je i rizik s kojim se predložena vizija suočava. Ukoliko vizija ne bude vlasništvo svih, neće biti moguće prići njenom ostvarivanju, a vlasništvo se ostvaruje posredovanjem htijenja i znanja.²⁸

Rizici u ostvarivanju vizije su:

- nesposobnost stvaranja pozitivne energije (nedostatak liderstva za vođenje pozitivnih promjena)
- strah od promjene
- neznanje kako primijeniti strategiju
- nesposobnost umrežavanja svih odgovornih i zainteresiranih

Nedostatak leaderskog kapaciteta za vođenje pozitivnih promjena je najveći rizik, jer vizija tranzicije od industrijskog u inteligentni grad znači ogromnu promjenu koja zahtijeva predanost, znanje i strpljenje. Vremenska dimenzija tih promjena je dugoročna, potrebno je 10-15 godina za postizanje vidljivih rezultata.

Nevoljnost na promjenu u sva četiri ključna segmenta (lokalnoj samoupravi, poslovnom sektoru, civilnom društvu i akademskoj zajednici), koja može imati različite pojavne oblike: u lokalnoj samoupravi politizacija umjesto profesionalizacije i nerazumijevanje kako ostvariti suradnju s ostalim partnerima. Izborni mandati ne bi smjeli biti prekidi, nego bi trebali nadograđivati prihvaćenu viziju. U poslovnom sektoru neprepoznavanje potrebe suradnje s ostalim partnerima ali i unutar poslovnog sektora, a u akademskoj zajednici nedovoljan kapacitet za suradnju s gospodarstvom i lokalnom samoupravom za inovativne promjene i razvoj gospodarstva temeljenog na znanju.

Neznanje kako primijeniti strategiju se može nadvladati edukacijom svih sudionika, ali prvenstveno izabranih funkcionera lokalne samouprave i svih zaposlenih u lokalnoj

²⁸ Lauc, A., Metodologija društvenih znanosti, Osijek, 2000.

samoupravi, i to naročito za implementaciju onog dijela strategije koji se odnosi na funkcioniranje Osijeka – inteligentnog grada.

Rizici mogu biti znatno smanjeni ako svi sudionici (lokalna samouprava, asocijacije poslovnog sektora, akademska zajednica) procesa tranzicije Osijeka iz industrijskog u inteligentni grad harmonizirano djeluju povezujući principe supsidijarnosti (odgovornost za proaktivnost i inovativnost u identificiranju i rješavanju probleme) i principe samoučećih organizacija (učenje kroz činjenje, iz iskustva).²⁹ Na taj način će se razviti kapacitet rješavanja problema na novoj razini, što je neophodni uvjet jer se problemi nikada ne mogu rješavati na istoj razini razmišljanja koja ih je kreirala (Albert Einstein). usklade svoje ciljeve i aktivnosti s identificiranom vizijom i ciljevima razvoja Osijeka. U tom slučaju će se politikom dodane vrijednosti i umrežavanjem kapitalizirati dosadašnji projekti, kao što su ulaganja Grada Osijeka u razvoj poduzetničke infrastrukture (poslovne zone, veletržnica, inkubator, ...) i fizičke infrastrukture, ulaganja Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Grada Osijeka u razvoj campusa, te ulaganja vodećih poduzeća u vlastiti razvoj.

Prilog 1:

Popis dokumenata i informacija primljenih u svrhu izrade Strategije razvoja Grada Osijeka: od industrijskog do inteligentnog grada, 2014-2020

- Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika grada Osijeka u 2012. godini, FINA, Zagreb, siječanj 2014.
- Business Development Study for Osijek Airport: Study Findings Summary, 29th November 2013, prezentacijski materijali, podatke proslijedio Hrvoje Žabarović
- FEDREE project - Fostering Economic Development of the City of Osijek and County of Zala through trade development and investment promotion - with special focus on renewable energy and environment sector, August 2012.
- Final Report: Business Development Study for Osijek Airport, InterVISTAS Consulting Inc. Canada, November 2013.
- Grafički prikaz zone Nemetin, podatke ustupio Hrvoje Žabarović
- Industrijska zona Nemetin: Green zone, 35 building plots: Benefits for Investors, prezentacijski materijali, podatke proslijedio Hrvoje Žabarović
- Jukić, T., Pegan, S. (2001), Prostorni i urbanistički razvoja Osijeka: kritika i prijedlozi, Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet, Zagreb
- Konzervatorska podloga za generalni urbanistički plan grada Osijeka, Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel u Osijeku, 2000.
- Nacrt studije razvoja sporta Grada Osijeka za razdoblje 2014. do 2020., podatke ustupila Sibila Jović
- Nacrt studije razvoja kulture grada Osijeka, podatke ustupio Hrvoje Žabarović
- Nacrt studije razvoja školstva grada Osijeka, podatke ustupio Hrvoje Žabarović
- Obavijest o odluci o osnivanju gospodarskih zona Grada Osijeka, podatke ustupila Sibila Jović
- Podaci o međunarodnoj suradnji Grada Osijeka, podatke ustupio Hrvoje Žabarović
- Podaci o nezaposlenim osobama s područja grada Osijeka na evidenciji Zavoda od 2008. do 2012. godine (stanje 31.12.), podatke proslijedio Hrvoje Žabarović

²⁹ ibidem

- Podaci o zonama u Osijeku, podatke ustupio Hrvoje Žabarović
- Postavke za izradu strategije razvoja obrta na području grada Osijeka i prigradskih općina, predsjednica Udruženja obrtnika Marija Volonek Štrekelj i tajnik Udruženja Zvonko Digula, prosinac 2013, dobiveno od Hrvoja Žabarovića
- Preporuke za djelovanje nacionalnih sportskih saveza i sportskih zajednica temeljem zaključka Vijeća Europske unije, podatke ustupio Hrvoje Žabarović
- Prostorno-prometna studija prometnog sustava Grada Osijeka sa širim okruženjem – informacija, Ljiljana Belajdžić, travanj 2014.
- Strategija kulturnog razvitka 2014-2020., Umjetnička akademija, Osijek, travanj 2014.
- Studija demografskog razvitka i stanovanja grada Osijeka, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2001.
- Studija gospodarskog razvitka grada Osijeka, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2003.
- Studija prirodne baštine i krajobraza grada Osijeka, kartografski prilozi, Arbor Osijek, 2001.
- Studija zaštite okoliša i gospodarenja otpadom grada Osijeka, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2001.
- Županijska razvojna strategija 2015.-2020., kratak opis sadržaja

Popis literature u digitalnom obliku (CD):

- Prostorno-prometna studija grada Osijeka sa širim okruženjem, knjiga I, II i III, izrađivači Institut IGH d.d., Zavod za prostorno planiranje d.d. Osijek, RENCON d.o.o. Osijek, Fakultet prometnih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Željezničko projektno društvo d.d., Zagreb, Zagreb-Osijek, prosinac 2013., radna verzija
- Studija zaštite okoliša i gospodarenja otpadom grada Osijeka: za potrebe izrade prostornog plana uređenja grada Osijeka, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2001.
- Studija demografskog razvitka i stanovanja grada Osijeka: za potrebe prostornog plana uređenja grada Osijeka i generalnog urbanističkog plana grada Osijeka, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2001.
- Studija demografskog razvitka i stanovanja, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2001.
- Studija prometa za potrebe izrade GUP-a i PPU grada Osijeka, Rabex Inženjering d.o.o. AGU-Consulting i PLAN d.o.o.
- Karta katastra buke u gradu Osijeku
- Studija prirodne baštine i krajobraza grada Osijeka, kartografski prilozi, Arbor Osijek, 2001.
- Studija gospodarskog razvitka – tekst, Zavod za prostorno planiranje d.d., Osijek, 2001.

Ostale reference:

- Statističko izvješće broj [1468 - Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema spolu i starosti](#), Državni zavod za statistiku

Prilog 2

Anita Frajman Ivković, Ekonomski fakultet u Osijeku: Osijek i indeks sreće

(na temelju istraživanja provedenog u Frajman Ivković, Anita: Progres društva vođen subjektivnim blagostanjem: indeks sreće građana, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2012.)

Današnja društva na svim razinama u fokus često stavljaju ekonomski rast (mjereno BDP-om) koji vodi povećanju životnog standarda (iskazan razinom prihoda) jer osiguranje pristojnog standarda predstavlja preduvjet za stvaranje blagostanja u društvu. Ovakva isključiva usmjerenost na monetarno kvantificiranje blagostanja je manjkava jer, pored metodoloških i drugih ograničenja BDP-a, sagleda blagostanje iz samo jedne, i to objektivne perspektive. Blagostanje društva potrebno je promatrati i u subjektivnom kontekstu uzimajući time u obzir i rezultirajuću percepciju stanovnika o odgovarajućem stanju u društvu. Drugim riječima, indikatori subjektivnog blagostanja (kojima se bavi ekonomija sreće) pružaju sveobuhvatne informacije o tome kako ljudi određenog područja vrednuju životne uvjete, zadovoljstvo, osjećaju li svoju svrhu, imaju li mogućnost za postizanje osobnih ciljeva i sudjelovanja u društvu, tj. oni kvantificiraju životno zadovoljstvo stanovnika. Društva stoga trebaju indikatore subjektivnog blagostanja kako bi liderima pomogli u donošenju odluka između višestrukih političkih alternativa i nadopunili podatke dostupne iz objektivne perspektive jer kombinacija informacija o objektivnim uvjetima života i subjektivnoj procjeni stanovnika o istima treba služiti kao osnova za političke intervencije.

Sreća u gradovima

Velik doprinos važnosti proučavanju ekonomije sreće daju studije koje izrađuju međunarodne organizacije, a koje nastoje definirati i izmjeriti životno zadovoljstvo u pojedinoj državi. Iako se metodologija međunarodnih istraživanja razlikuje, najčešće se prvi vrhu ljestvice nalaze Skandinavske zemlje. Blagostanje i kvalitetu života potrebno je istraživati i na manjim teritorijalnim jedinicama koje su, u odnosu na promatranu državu, homogenije u svom sastavu, potrebama i preferencijama. Takve lokalne analize omogućuju jasnije utvrđivanje odnosa između pojedinaca, lokalnih političkih institucija i civilnog društva te njihove interakcije, djelovanje i utjecaje na životno zadovoljstvo stanovnika.

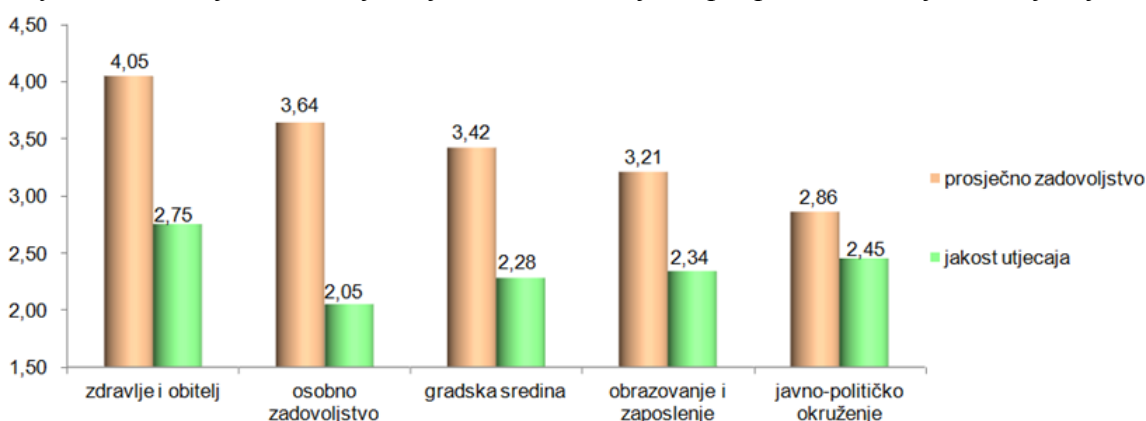
Gradovi u svijetu se, kao lokalne zajednice, posljednjih godina počinju aktivirati kako bi istražili što je ljudima važno, kakav život žele voditi i koliko su zadovoljni životom u zajednici. Primjerice, u Velikoj Britaniji su sve lokalne vlasti obvezne provoditi istraživanje mjesta koje pomaže lokalnim autoritetima u lokalnom strateškom partnerstvu i mjerenju napretka u postizanju ključnih prioriteta kvalitete života i blagostanja. U Torontu postoji interaktivni web alat koji pomaže u mjerenju blagostanja u četvrtima grada. Mnogi drugi gradovi u svijetu učinili su pozitivne pomake, kao što su: Leeds, London, Cardiff, Birmingham, Boston, itd. Za SAD je važno spomenuti grad Somerville koji je 2011. g. izdao Izvješće o blagostanju o čemu su pisali brojni mediji u Americi jer je to prvi put da neki grad u SAD-u mjeri subjektivno blagostanja građana na osnovu vlastitog upitnika. Gradonačelnik J. A. Curtatone ističe kako se mnogima čini čudno što gradska vlast propituje građane koliko su sretni jer tradicionalne vlasti samo čine ono što čine, dok je ovo istraživanje pokrenuto kako bi lokalnim vlastima pomoglo bolje razumjeti zajednicu i donositi bolje odluke u budućnosti temeljene na pravim informacijama koje vlastima predstavljaju povratnu vezu o njihovoj uspješnosti obavljanja posla. Broj gradova u svijetu koji mjere blagostanje eksponencijalno raste, te je pitanje dana kada će se i na području Hrvatske i drugih zemalja u Europi početi koordinirano i kontinuirano mjeriti subjektivno blagostanje te kreirati lokalne politike koje su u prvenstvenoj funkciji povećanja života zadovoljstva i kvalitete života stanovnika.

Indeks sreće Osijeka

Fokus istraživanja blagostanja premješta se, u posljednje vrijeme na lokalne sredine kako bi se na temelju rezultata pokušali stvoriti uvjeti koji mogu omogućiti povećanje životnog zadovoljstva na način da svaki građanin živi onaj život kojega smatra vrijednim. U Osijeku je s tim ciljem u zadnjem kvartlu 2011. g. provedeno istraživanje subjektivnog blagostanja na reprezentativnom uzorku (prema rodu i dobi) od ukupno 1.019 ispitanika starijih od 15 godina (sa stalnim prebivalištem u Gradu) iz sedam gradskih četvrti: Retfala, Gornji grad, Industrijska četvrt, Jug II, Novi grad, Tvrđa i Donji grad, tj. bez prigradskih naselja. Za istraživanje je korišten namjerni uzorak (bez primjene vjerojatnosti, kvotni), a ispitivači su ga proveli pomoću upitnika kreiranog i prethodno testiranog za tu svrhu.

Na osnovu rezultata istraživanja konstruiran je indeks sreće³⁰ grada Osijeka koji u budućnosti može zaživjeti kao valjani mjerni instrument za praćenje i analizu zadovoljstva života u Osijeku. Prosječan indeks sreće Osječana iznosi 3,44 (na mogućem raspon od 1 do 5). Važno je napomenuti kako sama numerička vrijednost indeksa sreće za sada nema značajniju praktičnu primjenu jer nema dostupnih podataka koji bi omogućili vremenske ili međugradske usporedbe. Svrha je stoga ovog indeksa bila ustanoviti kojim su podindeksima građani najviše/najmanje zadovoljni i tko su najsretniji ljudi u Osijeku (profil sretnog građanina). Za potrebe izračuna indeksa sreće, od početnih 86 varijabli statističkim analizama odabrano je njih 44 grupiranih u 5 podindeksa: javno-političko okruženje, obrazovanje i zaposlenje, gradska sredina, osobno zadovoljstvo, zdravlje i obitelj. Prosječne vrijednosti podindeksa, kao i njihova jakost utjecaja prikazani su Grafikonom 1.

Grafikon 1.: Prosječne srednje vrijednosti zadovoljstva pet podindeksa i jakost utjecaja

Podindeks zdravlje i obitelj (Grafikon 2.) ima najveću ocjenu, a karakterizira ga i najveća jakost utjecaja na životno zadovoljstvo što je očekivano obzirom da se zdravlje u gotovo svim istraživanjima kristalizira kao jedna od najvažnijih odrednica zadovoljstva. Podindeks osobno zadovoljstvo (Grafikon 3.) obuhvaća varijable koje su najvećim dijelom pod osobnom kontrolom građana (poput osobnosti, samostalnosti, društvenih aktivnosti i sl.), te ima najnižu jakost utjecaja. Srednje vrijednosti zadovoljstva varijablama podindeksa gradska sredina (Grafikon 4.) pokazuju kako su građani zadovoljni količinom zelenila u gradu, a najmanje

³⁰ Konkretniji i točniji naziv bio bi indeks životnog zadovoljstva, ali je zbog jednostavnosti, zvučnosti i prihvaćanja šire javnosti isti nazvan indeksom sreće. Sreća se više odnosi na trenutnu emociju (afektivno), dok je životno zadovoljstvo kompletnija i dugoročnija evaluacija života u cjelini (kognitivno).

zadovoljni ugledom kojeg grad Osijek ima u Hrvatskoj. Lokalna politika stoga treba osigurati uvjete za promjenu stanja u gradu te navedene pozitivne pomake potom i medijski eksponirati kako bi se prekinula praksa prikazivanja istoka Hrvatske kao njezinog najdepresivnijeg dijela. Podindeks obrazovanje i zaposlenje (Grafikon 5.) pokazuje nešto više zadovoljstvo radnim i studijskim uvjetima i radnim odnosom, ali i, očekivano, najmanje vrijednosti kod mogućnosti zaposlenja obzirom na visoku nezaposlenost koji nositelji ekonomske politike trebaju shvatiti kao najozbiljniji ekonomski problem u Gradu. Iskazana jakost utjecaja podindeksa javno-političko okruženje poziva na nužnost djelovanja prvenstveno u sferi razine nezaposlenosti, povjerenja u političke institucije, povjerenja u lokalnu vlast, učinkovitosti gradske politike i broju siromašnih ljudi.

Utvrđivanjem odstupanja od ukupnog prosječnog indeksa sreće za modalitete različitih socio-demografskih karakteristika, kreiran je profil najsretnijeg Osječanina koji je: muškarac, u dobi od 15 do 24 godine, zaposlen s primanjima od 2.501 do 4.000 kuna te ima stalan posao, a živi u izvanbračnoj zajednici u Industrijskoj četvrti. Testiranjem razlika u iskazanom životnom zadovoljstvu obzirom na različite socio-demografske varijable dobiveni su sljedeći statistički značajni rezultati: građani dobi 15 - 24 zadovoljniji su od 35 - 45, nezaposleni su najmanje zadovoljni, studenti su zadovoljniji od umirovljenika, građani bez škole manje su zadovoljni od svih ostalih osim onih sa završenom osnovnom školom, sa osnovnom školom manje su zadovoljni od visokoobrazovanih, s mjesečnim prihodima 7.000 kn i više zadovoljni su od svih ostalih osim od skupine s prihodima 5.500 -7.000kn, građani koji imaju stalni posao više su zadovoljni nego oni koji obavljaju povremene poslove, oni u braku zadovoljni su nego razvedeni i udovci.

Jedno od pitanja u istraživanju bilo je i „Uzimajući sve u obzir, koliko ste generalno zadovoljni Osijekom kao mjestom za život“. Izrazito je nezadovoljno 2,25%, nezadovoljno 8,89%, niti zadovoljno niti nezadovoljno 24,62%, zadovoljno 50,77%, te izrazito zadovoljno 15,73% građana. To ukazuje na prilično dobru situaciju, posebice iz perspektive budućnosti u kojoj građani zadovoljni Osijekom (ukupno 66,50%) vjerojatno neće tendirati napustiti grad.

Istraživanje je nadalje pokazalo kako u Osijeku dolazi do određenog odstupanja od „U oblika“ krivulje koja u literaturi povezuje životno zadovoljstvo i godine života. Naime, najčešće su mlađi i stariji ljudi najzadovoljniji, dok je oko 40-50 godine životno zadovoljstvo najniže. Slično je potvrđeno u ovom istraživanju gdje skupina 45-54 iskazuje najmanje životno zadovoljstvo. Odstupanje se od U oblika krivulje u Osijeku nalazi u dobnoj skupini 65+, koji iskazuju niže zadovoljstvo što je vjerojatno rezultat malih mirovina (ako iste postoje) koje uzrokuju teže zadovoljenje egzistencijalnih potreba.

Tijekom ispitivanja, velik broj ispitanika usmeno je izrazio zadovoljstvo zbog sudjelovanja u istraživanju, tj. što ih, kao građane, netko pita o zadovoljstvu životom u gradu čime se dodatno motivira i opravdava svako buduće istraživanje blagostanja. Istraživanje je pokazalo kako se preko 80% ispitanika slaže da bi gradska politika trebala brinuti o zadovoljstvu građana (Grafikon 7.). Ovakva brojka zasigurno poziva te donekle i obvezuje lokalne autoritete ne samo na aktivno promišljanje već i na visoko odgovorno i proaktivno djelovanje, poboljšanje i modifikaciju postojećih smjerova djelovanja, tj. na nove javno-političke intervencije kojima su u središtu građani za čije se povećanje blagostanja iste i trebaju oblikovati.

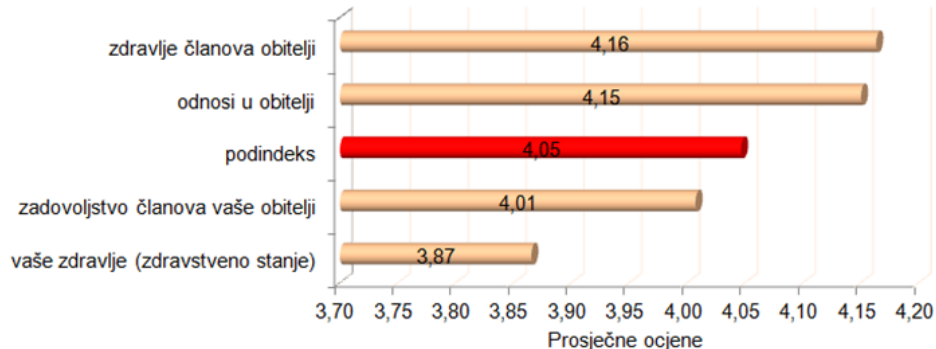
Ishodište ranije spomenute ekonomije sreće zapravo su promjene koje je nužno provesti u društvu (poput povećanja sigurnosti na ulicama, osiguranja mogućnosti obrazovanja i

zdravstvene zaštite, osiguranja mirovine, povećanja zaposlenosti, i sl.), a kojima je cilj povećanje kvalitete života i blagostanja stanovnika. Glavna pretpostavka za povećanje blagostanja spoznaja je o čemu ono uopće ovisi konkretnim ljudima; toj spoznaji mora prethoditi želja za tom spoznajom od strane lokalne/političke vlasti, a slijediti ju trebaju konkretne akcije. Drugim riječima, potrebno je organizirati snage na regionalnoj i nižim teritorijalnim razinama jer vodiči za smjer željene promjene trebaju dolaziti s najnižih razina, tj. ljudi koji žive i djeluju u određenom manjem, homogenom području i koji zasigurno imaju najbolji motiv za postizanje određenih ciljeva i napretka njihove zajednice: kvalitetu svoje svakodnevice.

Lokalna bi politika, idealno, trebala kontinuirano provoditi ovakva istraživanja jer bi upravo longitudinalnost omogućila određivanje normalnog raspona indeksa što je esencijalno jer omogućava usporedbu prosječnih vrijednosti željene promatrane skupine stanovnika s vrijednostima normalnog raspona. Mjerenje subjektivnog blagostanja treba promatrati kao dio demokratskog procesa u kojem građani pružaju informacije koje mogu biti korisne u političkim raspravama kojima je cilj povećanje kvalitete života. Visoka kvaliteta života ne postiže se kada unaprijed određeni životni stil postane univerzalan ili univerzalno dostupan, nego kada su mogućnosti ljudi za odabiranjem stila života kojeg oni sami za sebe žele poboljšane, a u okviru ograničenja koja nameće ekonomska održivost i poštivanje prava i potreba drugih, u određenom institucionalnom i političkom okruženju te u kontekstu zajednice i društva. U konačnici, bez potpore medija i institucija nemoguće je kreirati adekvatnu politiku koja će biti proaktivna te brinuti o specifičnim potrebama građana koji žive unutar grada čineći ga time boljim i ugodnijim mjestom za život njegovim stanovnicima.

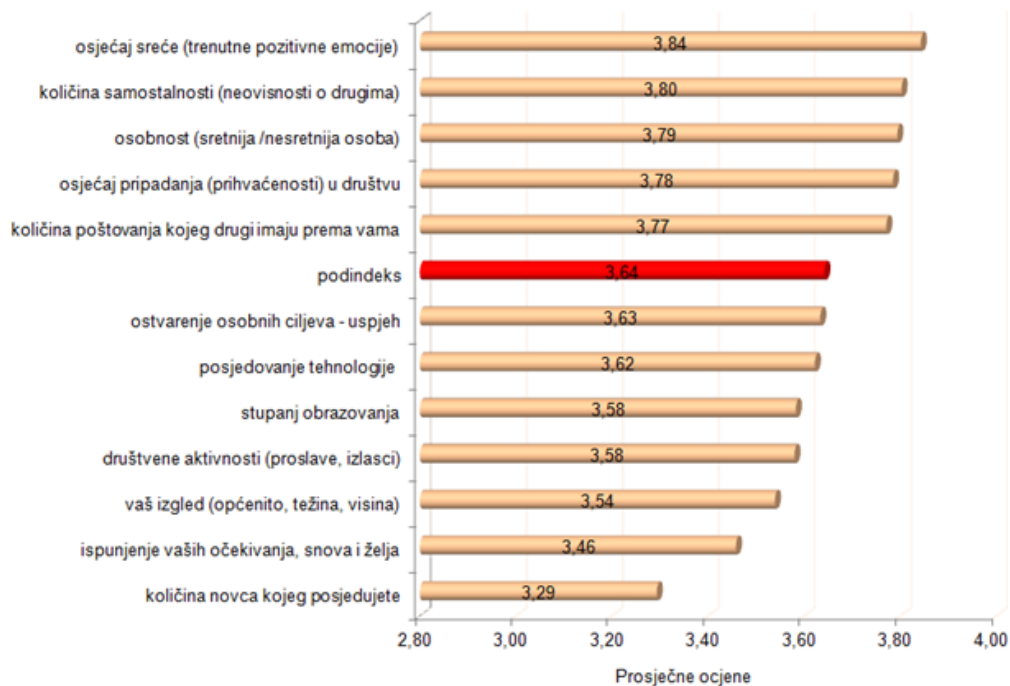
Grafikon 2.

Srednje vrijednosti zadovoljstva varijablama podindeksa zdravlje i obitelj

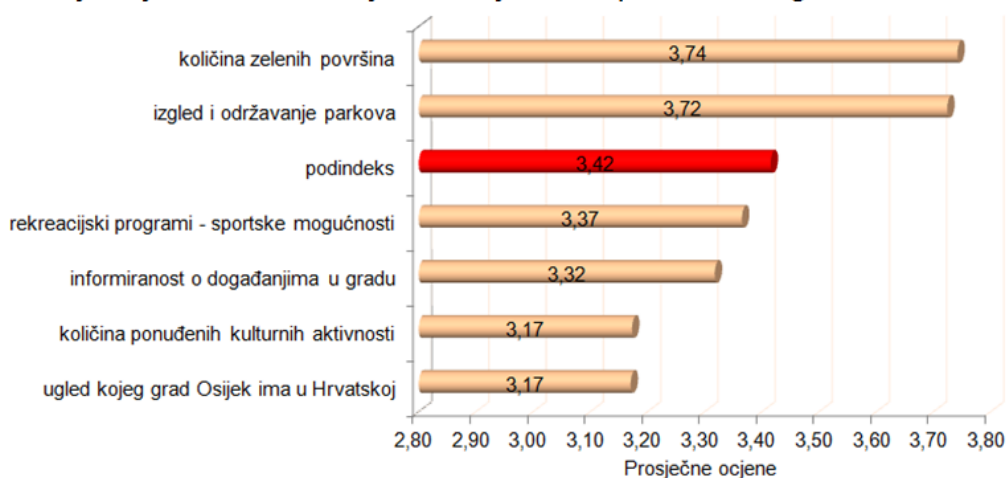
Grafikon 3.

Srednje vrijednosti zadovoljstva varijablama podindeksa osobno zadovoljstvo

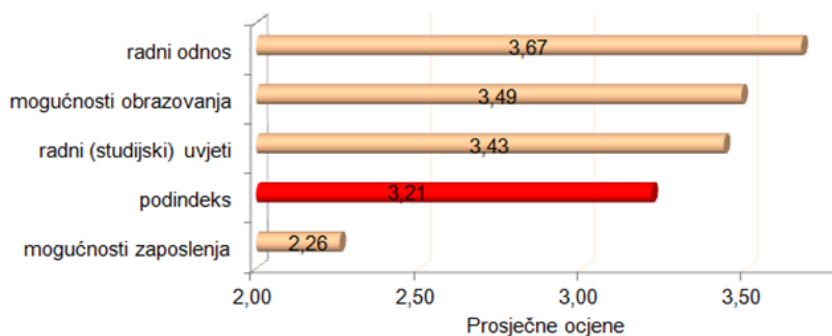
Grafikon 4.

Srednje vrijednosti zadovoljstva varijablama podindeksa gradska sredina

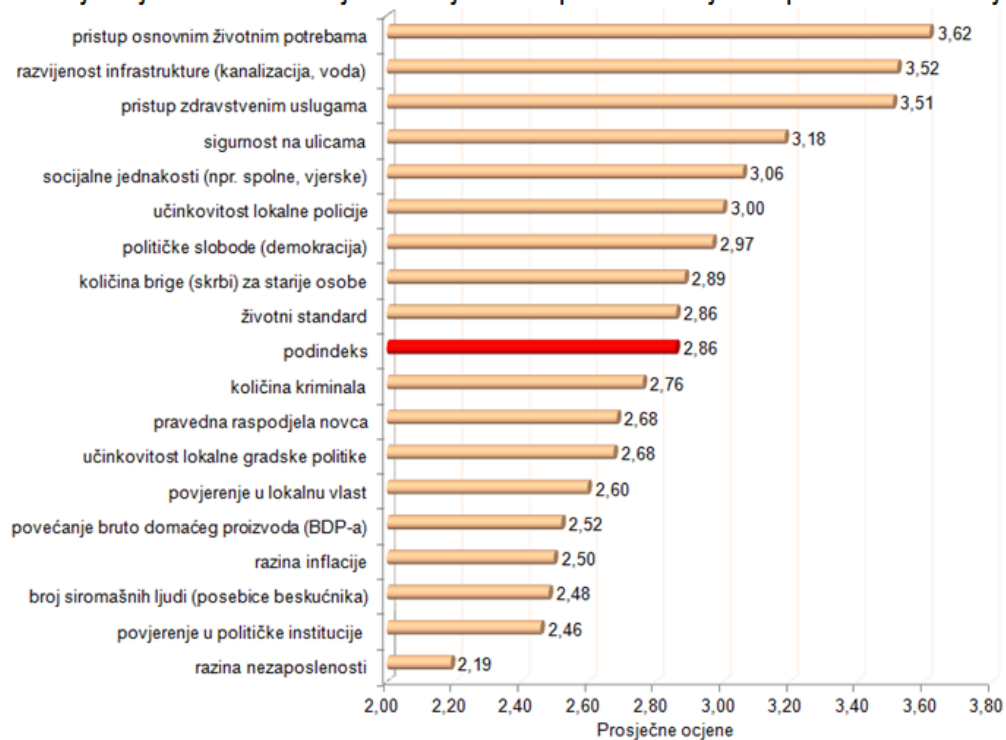
Grafikon 5.

Srednje vrijednosti zadovoljstva varijablama podindeksa obrazovanje i zaposlenje

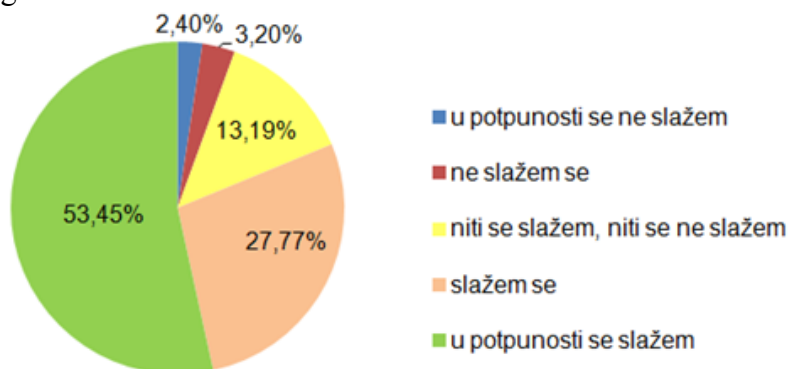

Grafikon 6.

Srednje vrijednosti zadovoljstva varijablama podindeksa javno-političko okruženje

Grafikon 7.: Stupanj slaganja s izjavom „Gradska politika trebala bi brinuti o zadovoljstvu građana“

Klasa: 302-01/14-01/22
 Urbroj: 2158/01-01-15-16
 Osijek, 12. veljače 2015.

Za točnost otpravka
 Tajnik Grada

Jadranka Nikolov

Predsjednik
 Gradskoga vijeća
 Anto Đapić, dipl.iur., v.r.